
Παίζω με το Φρίξο και μαθαίνω για το σώμα μου και τις διαπροσωπικές σχέσεις

---

*Εκπαιδευτικό πρόγραμμα σεξουαλικής αγωγής για την προσχολική και
πρώτη σχολική ηλικία*

Μαργαρίτα Γερούκη, εκπαιδευτικός, Σχολική Σύμβουλος Α/θμιας
Βιταλάκη Ελένη, εκπαιδευτικός, Αναπτυξιακή ψυχολόγος
Μαυράκη Δέσποινα, εκπαιδευτικός
Τριαματάκη Αθηνά, εκπαιδευτικός

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η σεξουαλικότητα ως φυσικό, αναπόσπαστο, μέρος της ζωής αφορά τη σωματική, συναισθηματική, πνευματική και διαπροσωπική εξέλιξη του κάθε ανθρώπου. Η βιολογική της διάσταση περιλαμβάνει τα φυσικά χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν τα δύο φύλα, αρσενικό και θηλυκό. Η ψυχολογική της διάσταση ενσωματώνει στοιχεία προσδιορισμού της ατομικότητας, της αυτοαντίληψης και της ταυτότητας, ενώ η κοινωνικοπολιτιστική της διάσταση δομείται πάνω σε ευρύτερες ιδέες, νοοτροπίες, αξίες, που προωθούν συγκεκριμένες στάσεις και συμπεριφορές ενώ εμποδίζουν άλλες (Λανιάντο, 2006). Η σεξουαλικότητα ως χαρακτηριστικό στοιχείο της ανθρώπινης ταυτότητας εκφράζεται μέσα στο γενικότερο πλαίσιο της κοινωνίας. Υπάρχει καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής, εναρμονίζοντας την ταυτότητα του φύλου, δημιουργώντας κι ενδυναμώνοντας διαπροσωπικούς δεσμούς.

Θα ήταν αδύνατο λοιπόν με βάση τα παραπάνω να διαχωρίσουμε τη σεξουαλικότητα από το σχολείο. Από τη μία διότι το σχολείο αφορά μια καθολική σχεδόν ομάδα του πληθυσμού (παιδιά και έφηβοι) άτομα δηλαδή σεξουαλικά υποκείμενα και από την άλλη εξαιτίας της φύσης και του παιδαγωγικού ρόλου του σχολείου.

Ορίζουμε λοιπόν τη σεξουαλική αγωγή και την αγωγή των διαπροσωπικών σχέσεων ως μια μακροχρόνια, δια βίου διαδικασία προβληματισμού, κατάκτησης πληροφοριών και διαμόρφωσης συμπεριφορών, πεπαιθώσεων και αξιών γύρω από την ταυτότητα του φύλου, τις σχέσεις και την οικειότητα. Επίσης, πραγματεύεται θέματα αυτό-αντίληψης και εικόνας του σώματος, καθώς και θέματα που αφορούν τους ρόλους των φύλων. Αγγίζει τις βιολογικές, κοινωνικοπολιτισμικές και πνευματικές διαστάσεις της

σεξουαλικότητας, που σχετίζονται με τον πνευματικό τομέα, το συναισθηματικό τομέα και την ευρύτερη επίδραση της συμπεριφοράς (Συμβούλιο Πληροφοριών και Σεξουαλικής Αγωγής των Η.Π.Α. SIECUS). Στόχος της σεξουαλικής αγωγής είναι η σεξουαλική υγεία, δηλαδή η ενδυνάμωση σωματικών, συναισθηματικών και κοινωνικών πλευρές της σεξουαλικότητας με τρόπους που συμβάλλουν στη συνολικότερη ευεξία του ατόμου, καθώς επίσης την ικανότητα επιλογής στο μέλλον τέτοιας σεξουαλικής και αναπαραγωγικής συμπεριφοράς που εναρμονίζεται με ένα ευρύτερο πλαίσιο κοινωνικών και προσωπικών ηθικών αρχών.

Τα σχολικά προγράμματα σεξουαλικής αγωγής και διαπροσωπικών σχέσεων αναπτύσσονται κι εφαρμόζονται στο σχολικό περιβάλλον. Κύριος στόχος τους είναι η καλλιέργεια γνωστικών ικανοτήτων και η προώθηση στάσεων και συμπεριφορών που επηρεάζουν θετικά τη σεξουαλική υγεία κι ευεξία των μαθητριών και μαθητών. Το ελληνικό υπουργείο Παιδείας σε έκδοσή του αναφέρει ότι: «...το σχολείο, μέσω της Σεξουαλικής Αγωγής, έχει τη δυνατότητα να αναπτύξει ένα ολοκληρωμένο παιδαγωγικό εργαλείο, το οποίο όχι μόνο θα παρέχει την ορθή πληροφόρηση αλλά επίσης θα συμβάλλει στη διαμόρφωση υπεύθυνων στάσεων και συμπεριφοράς, αρχίζοντας από την κατανόηση αυτού του ίδιου του εαυτού μας» (Μεράκου κ.ά., 2000: 12).

Σύμφωνα με έκθεση του ευρωπαϊκού προγράμματος SAFE (Knerr, 2006), η πλειοψηφία των ευρωπαϊκών χωρών έχουν εντάξει στο εκπαιδευτικό τους σύστημα προγράμματα σεξουαλικής αγωγής είτε μέσω της τυπικής διδακτέας ύλης, είτε ως μέρος δραστηριοτήτων projects εκτός αναλυτικού προγράμματος με συγκεκριμένες κατευθυντήριες γραμμές και στόχους. Στην Ελλάδα, η Σεξουαλική Αγωγή παρουσιάζεται ως μέρος της Αγωγής Υγείας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση με προσδιορισμένους άξονες και περιεχόμενο, αλλά και θεματολογία, όπως συνοψίζονται στον παρακάτω πίνακα.

ΑΞΟΝΕΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

<p>ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ – ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ</p>	<p>Ο εαυτός μου, Η σχέση μου με τους άλλους, Αυτοεκτίμηση, Ατομική ταυτότητα, Συναισθήματα, Επικοινωνία, Κοινωνικός αποκλεισμός, Ίσες ευκαιρίες, Ισότητα των δύο φύλων</p>
<p>ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΑΓΩΓΗ – ΔΙΑΦΥΛΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ</p>	<p>Σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα (HIV / AIDS, Ηπατίτιδα Β'), Πρόληψη παιδικής κακοποίησης</p>

Πίνακας 1. Σεξουαλική Αγωγή στο Αναλυτικό Πρόγραμμα, ΦΕΚ 304: 4344-4349 (στο Γερούκη, 2011:47)

Σύμφωνα, τέλος, με πρόσφατο *Οδηγό Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών του Νηπιαγωγείου* (2011: 115-116) του Υπουργείου Παιδείας, η σεξουαλικότητα είναι ένα ευαίσθητο θέμα που απασχολεί πολύ τα παιδιά του νηπιαγωγείου και η εκπαιδευτικός πρέπει να είναι σε θέση να το διαχειριστεί. Θέματα που αφορούν τα δύο φύλα, την αναπαραγωγή αλλά και την προστασία του σώματος είναι ανάμεσα σε αυτά που τίγονται κάτω από την ομπρέλα της σεξουαλικότητας.

2. ΨΥΧΟΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΩΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Η σεξουαλική ανάπτυξη αλλά και αναζήτηση αρχίζουν από την βρεφική ηλικία και συνεχίζονται σε όλα τα επόμενα στάδια της ανθρώπινης ζωής. Σε κάθε στάδιο, η σεξουαλική ανάπτυξη έχει και μια διαφορετική μορφή έκφρασης που ενισχύει την ταυτότητα του φύλου και αποτελεί βασικότατο συστατικό της

καθολικής ψυχολογικής ταυτότητας. Στο παρόν κεφάλαιο, θα αναφερθούν βασικά στοιχεία που αφορούν την ψυχοσεξουαλική ανάπτυξη των παιδιών της προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας.

Από την αρχή της ανθρώπινης ανάπτυξης, το βρέφος αισθάνεται και εξερευνά το σώμα του (τα περισσότερα βρέφη αρχίζουν να αγγίζουν/εξερευνούν τα γεννητικά τους όργανα από τον 8^ο μήνα και μετά) (Αντωνοπούλου, 1997) και η σχέση που αποκτά με αυτό σχετίζεται άμεσα με τα «σώματα» του κοντινού και οικείου περιβάλλοντος του, δηλαδή των γονέων του, αδελφιών, κ.ά. Πώς δηλαδή, το κάθε περιβάλλον αντιμετωπίζει τη φυσική γυμνότητα και με ποιες λέξεις/φράσεις/χαρακτηρισμούς (και ποιο άραγε το σημασιολογικό φορτίο της καθεμιάς) τείνει να προσδιορίζει τα μέρη του σώματος και πιο ειδικά, τα γεννητικά όργανα; Η στάση της μητέρας και των σημαντικών άλλων στο βρεφικό και νηπιακό σώμα, όπως γίνεται αισθητή από το ίδιο το παιδί, παρέχει σε αυτό τις πρώτες πληροφορίες/ αισθήσεις/ αντιλήψεις για να συγκροτήσει μέσα του την αξία και σημασία του σώματος του. Για παράδειγμα, αν η στάση της μητέρας προς το σώμα, τα στοιχεία και τα χαρακτηριστικά του παιδιού της είναι θετική ή αρνητική, αυτό κατ' επέκταση θα αρχίσει να διαμορφώνει μια ανάλογη στάση πρώτα προς το «άτομο» γενικότερα κι έπειτα προς τον «εαυτό» του, πράγμα σημαντικότερο για τη θεμελίωση της μετέπειτα σεξουαλικότητας του (Cole & Cole, 2002).

Στην ηλικία των 3 χρόνων κι έπειτα, η φυσική περιέργεια του παιδιού για τα γεννητικά του όργανα, το ωθούν να αρχίσει να αναγνωρίζει τα σταθερά χαρακτηριστικά του φύλου του και τις διαφορές του. Μάλιστα, το παιδί μπορεί να ερεθίσει τα γεννητικά του όργανα και να παρατηρηθούν οι πρώτες πράξεις αυτοϊκανοποίησης (Αντωνοπούλου, 1997). Τότε, συντελείται και η διαδικασία της ταύτισης του παιδιού με το φύλο του, που σύμφωνα με την Chodorow (1974), είναι μια αμφίδρομη διαδικασία που αναλαμβάνει τόσο ο γονέας όσο και το παιδί. Για τους ψυχαναλυτές, τα κορίτσια εκ φύσεως ωθούνται πιο εύκολα να ταυτιστούν/προσκολληθούν με τη μητέρα, που με τη σειρά της νιώθει ότι η κόρη της, της μοιάζει. Αντίθετα, τα αγόρια πρέπει να περάσουν μέσα από μια αλλοτριωτική εμπειρία της διαφοροποίησης από τη μητέρα τους

(Chodorow, 1974, στους Cole & Cole, 2002: 197), ενισχύοντας τις αντιδράσεις της προς αυτά και διευκολύνοντας παράλληλα τη διεργασία της διαφοροποίησης τους από αυτήν. Από την άλλη πλευρά, οι αναπτυξιακοί ψυχολόγοι θεωρούν ότι η ταυτότητα φύλου των παιδιών δεν είναι συνέπεια της επίλυσης κάποιου φαντασιωσικού συμπλέγματος, αλλά αποτέλεσμα ορμονικών αλλαγών και της ίδιας της οικογένειας που μεγαλώνει το παιδί. Πρώτοι οι γονείς, και όχι τόσο το ίδιο το παιδί, διαμορφώνουν τις πρώτες σεξουαλικές φαντασιώσεις του παιδιού ενώ οι διαταραχές της ψυχοσεξουαλικής ανάπτυξης του είναι αποτέλεσμα της συμπεριφοράς των γονέων (επιθετική συμπεριφορά στη σεξουαλική ανάπτυξη του παιδιού, αποπλάνηση ή σεξουαλική κακοποίηση) και όχι από την αδυναμία του παιδιού να διακρίνει τις σεξουαλικές του επιθυμίες/αναζητήσεις (Cicchetti & Carlson, 1989).

Ήδη από την ηλικία των 5 έως 7 χρόνων, παρατηρούνται οι πρώτες εμπειρίες οργασμού ή κάποιου ανάλογου συναισθήματος μέσω της αυτοϊκανοποίησης αλλά και μια σημαντική ανάπτυξη τους ενδιαφέροντος και των δύο φύλων για τη γενετήσια συμπεριφορά του ανθρώπου (Αντωνοπούλου, 1997). Στο στάδιο αυτό, τα παιδιά επιθυμούν να έχουν μια ειλικρινή ανταπόκριση από τους ενήλικες για τη διαδικασία της αναπαραγωγής, της εγκυμοσύνης και της γέννησης. Τώρα μπορεί να ξεκινήσει μια σταδιακή διαφώτιση του παιδιού μέσα σ' ένα όμορφο και υγιές κλίμα ερωτικής αγωγής στο σπίτι ή στο σχολείο. Γεγονός είναι ότι υπάρχουν και σήμερα γονείς και εκπαιδευτικοί που δεν λαμβάνουν σοβαρά υπόψη το ζήτημα της σεξουαλικής αγωγής του παιδιού, με αποτέλεσμα να αναβάλλουν διαρκώς ένα ανάλογο εγχείρημα. Ας αναλογιστεί λοιπόν κάποιος τι θα ήταν προτιμότερο, να αφήσουμε το παιδί να πληροφορηθεί αργότερα, τυχαία και κακόγούστα και από καταπιεσμένους ή λάθος πληροφορημένους συνήθως φίλους ή συντρόφους; Μετά από τις παραπάνω θεμελιώσεις, καιρός είναι να αντιμετωπιστεί πιο συγκεκριμένα το παρόν ζήτημα.

3. ΠΑΙΖΩ ΚΑΙ ΜΑΘΑΙΝΩ ΜΕ ΤΟ ΦΡΙΞΟ – ΕΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΙΜΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Με βάση την παραπάνω θεωρητική τεκμηρίωση το πρόγραμμα **Παίζω με το Φρίξο και μαθαίνω για το σώμα μου και τις διαπροσωπικές σχέσεις**¹ σχεδιάστηκε και εφαρμόστηκε με στόχο την κάλυψη αναγκών μαθητών και μαθητριών της πρώιμης σχολικής εκπαίδευσης. Απαρτίζεται από πέντε ενότητες σχετικές με θέματα που αφορούν προσωπικά το άτομο και οι οποίες σταδιακά προχωρούν στην ενσωμάτωσή του στο οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον. Κεντρικός ήρωας και οδηγός των παιδιών σε αυτό το ταξίδι ανακάλυψης και γνώσης είναι ένας μικρός σκαντζόχοιρος, ο Φρίξος.

Η πρώτη ενότητα πραγματεύεται το σώμα και συγκεκριμένα την γνωριμία των μερών του σώματος και κυρίως των γεννητικών οργάνων. Τα παιδιά καλούνται να μάθουν την επίσημη ονομασία τους, τον τρόπο της σωστής φροντίδας και προστασίας τους, τις αλλαγές και διαφοροποιήσεις τους σε σχέση με το άλλο φύλο και τέλος, τους κοινωνικούς κανόνες που τα διέπουν.

Προχωρώντας, έπειτα, στο άτομο μέσα στο κοινωνικό περιβάλλον, θέμα της δεύτερης ενότητας είναι η κατανόηση της έννοιας και της διαφοράς του «προσωπικού» και «δημόσιου» χώρου. Στόχος αυτής της ενότητας είναι να αντιληφθούν τα παιδιά αποδεκτούς κοινωνικούς κώδικες πρόσβασης σε έναν ιδιωτικό χώρο καθώς και να ασκηθούν σε αποδεκτούς τρόπους ομιλίας και συμπεριφοράς μέσα σε ένα κοινωνικό πλαίσιο. Τέλος, γίνεται προσπάθεια να εισαχθεί ο «προσωπικός» και «δημόσιος» χώρος και στο διαδίκτυο.

Η τρίτη ενότητα θέτει ως πρωταρχικό στόχο τη σημασία των διαπροσωπικών σχέσεων στη ζωή του ατόμου. Σε αυτήν την ενότητα οι μικροί μαθητές έχουν την ευκαιρία να μιλήσουν για την οικογένεια και τις οικογενειακές σχέσεις, να εξερευνήσουν τα διάφορα είδη της οικογένειας, να μάθουν αποδεκτούς κώδικες επικοινωνίας και συμπεριφοράς μέσα στο οικογενειακό πλαίσιο και να

---

¹ Μπορείτε να βρείτε ολόκληρο το πρόγραμμα στο www.frixos.weebly.com

συζητήσουν το πώς έρχονται τα παιδιά στον κόσμο (βιολογική και κοινωνική / διαπροσωπική διάσταση της τεκνοποίησης).

Με την τέταρτη ενότητα επιχειρείται να καλλιεργηθούν κοινωνικές δεξιότητες που αφορούν στην εξερεύνηση των ποικίλων συναισθημάτων και των καταστάσεων που αυτά δημιουργούν. Μέσα από αυτή την ενότητα τα παιδιά θα ενδυναμωθούν ώστε να αναγνωρίζουν και να εκφράζουν προσωπικά συναισθήματα και να κρατούν δυναμική στάση απέναντι σε αρνητικές συμπεριφορές και στάσεις.

Η επίτευξη των παραπάνω στόχων αποτελεί προϋπόθεση για την πέμπτη και τελευταία ενότητα που αφορά στην πρόληψη της κακοποίησης. Εδώ δίνεται έμφαση στην αντίληψη της σημασία και της διαφοράς ανάμεσα στο καλό και στο κακό μυστικό, στην κατανόηση των σωματικών ορίων και των δικαιωμάτων στο σώμα και την ιδιωτικότητά του και τέλος, στην ενημέρωση σχετικά με τους τρόπους και τις μεθόδους επικοινωνίας σε περίπτωση προβλήματος ή έκτακτης ανάγκης.

3.1. Η ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΗΣ ΒΙΩΜΑΤΙΚΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ ΩΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Το πρόγραμμα και οι παιγνιώδεις δραστηριότητες που το απαρτίζουν βασίζονται στην μεθοδολογία της βιωματικής μάθησης αφού αξιοποιεί τα βιώματα των μαθητών και μαθητριών, ενθαρρύνει την δημιουργική τους έκφραση, τους εμπλέκει στη διεργασία αναζήτησης προσωπικού νοήματος και προωθεί ένα ζωντανό τρόπο σύνδεσης της εμπειρίας με τη γνώση. Με τον όρο της βιωματικής μάθησης αναφερόμαστε στην οργάνωση της μαθησιακής διαδικασίας με βάση το «μαθαίνω πράττοντας» που συνεπάγεται την ενεργό συμμετοχή των μαθητών σε διερευνητικές ομαδοσυνεργατικές δραστηριότητες (Δελούδη,2002). Η βιωματική μάθηση προτείνει και εφαρμόζει ορισμένες εξειδικευμένες τεχνικές, που χρησιμοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του προγράμματος και οι οποίες είναι :

- Παραγωγή και χρήση οπτικοακουστικών μέσων
- Βιωματικές αναπαραστάσεις και παιχνίδια
- Τεχνικές λόγου (ημερολόγιο, αφήγηση ιστοριών, δημιουργική γραφή)
- Δραστηριότητες εικαστικής δημιουργίας
- Παιχνίδι ρόλων και θεατρική δημιουργία (Τριλίβα & Αναγνωστοπούλου, 2008)
- Προσομοίωση: μορφή δραστηριότητας που επιτρέπει την ανασύσταση πραγματικών καταστάσεων και προσπαθεί να μιμηθεί καταστάσεις της πραγματικής ζωής (Cash, 1983: 83 στο Δελούδη, 2002)
- Συγκρουσιακή ιδεοθύελλα ή αντιτιθέμενες απόψεις: οι μαθητές χωρίζονται σε 2 ομάδες και καλούνται να υπερασπιστούν δύο αντίθετες θέσεις διατυπώνοντας κατάλληλα επιχειρήματα (Δελούδη, 2002)

Οι δραστηριότητες έχουν μια παιγνιώδη μορφή κι αυτό γιατί το παιχνίδι συνάδει με τη φύση των παιδιών και είναι ζωτικής ανάγκης για κείνα καθώς διοχετεύει την μιμητική τάση που έχουν και εκμεταλλεύεται δυο βασικά στοιχεία με τα οποία είναι προικισμένα τα παιδιά: την περιέργεια και την παρατήρηση. Μέσα από το παιχνίδι τα παιδιά ανακαλύπτουν τον εαυτό τους και την πραγματικότητα, βιώνουν τη χαρά της δημιουργίας, αισθάνονται, νιώθουν, επικοινωνούν και αλληλοεπιδρούν, αναπτύσσουν ενσυναίσθηση, υιοθετούν ή τροποποιούν στάσεις και αξίες ζωής και μαθαίνουν να σέβονται τον εαυτό τους και τους άλλους (Κουρετζής, 2008· Παπαδόπουλος, 2010). Επομένως, όσο πιο παιγνιώδης είναι η εκπαιδευτική διαδικασία τόσο πιο πολύ παιδαγωγεί το παιδί αφού του μιλάει στη γλώσσα του, δηλαδή στη γλώσσα του παιχνιδιού γιατί ο άνθρωπος πρώτα έμαθε να παίζει και μετά να μαθαίνει (Κουρετζής, 2008).

Με βάση το παραπάνω πλαίσιο δημιουργήθηκαν οι ασκήσεις και τα παιχνίδια. Ταυτόχρονα η εισαγωγή του κεντρικού ήρωα του προγράμματος, του μικρού σκαντζόχοιρου Φρίξου, έδωσε τη δυνατότητα στα παιδιά να αναπτύξουν μια αμφίδρομη σχέση μαζί του, να ανταλλάξουν ποιήματα, ζωγραφιές και ιστορίες, να εμπλακούν σε παιχνίδια να διδάξουν και να διδαχθούν. Τα παιδιά σε όλη τη διάρκεια του προγράμματος δέθηκαν με τον Φρίξο, το έκαναν φίλο

και τον εμπιστεύτηκαν. Όπως χαρακτηριστικά δήλωσε μια μητέρα μαθητή της Α' τάξης σε μία από εμάς: «Ο γιός μου δε μου μιλάει για πολλά πράγματα που συμβαίνουν στο σχολείο. Για το Φρίξο μου μιλάει!».

4. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Βασικός στόχος της δουλειάς αυτής είναι να συμβάλλει στην επιχειρηματολογία που θέλει πρώτον, τη Σεξουαλική Αγωγή ως απαραίτητη, ενταγμένη στο σχολικό πλαίσιο, παιδαγωγική διαδικασία και δεύτερον, τη Σεξουαλική Αγωγή ως παιδαγωγική διαδικασία που δεν αφορά μόνο τις μεγαλύτερες ηλικίες αλλά πρωτίστως τους μαθητές και τις μαθήτριες που βρίσκονται στην πρώιμη σχολική ηλικία. Στη φάση ολοκλήρωσης του προγράμματος ως δημιουργοί και εκπαιδευτές των εκπαιδευτικών στην εφαρμογή του και έχουμε να κάνουμε τις παρακάτω αρχικές παρατηρήσεις:

- Το πρόγραμμα υποδέχθηκαν με μεγάλο ενδιαφέρον και ενθουσιασμό τα παιδιά. Για τα ίδια ο βιωματικός τρόπος μάθησης καθώς και η σχέση που καλλιέργησαν με τον ήρωα αποτέλεσε μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα μαθησιακή διαδικασία.
- Οι γονείς, όπως φάνηκε και από τα ερωτηματολόγια αξιολόγησης, είχαν μια πολύ θετική εικόνα για την όλη προσπάθεια. Σημαντικό στην επιτυχία του προγράμματος και στη δημιουργία της εικόνας αυτής αποτέλεσε και η εισαγωγική ενημέρωσή τους από την ομάδα εργασίας. Το πρόγραμμα παρουσιάστηκε σε όλους τους γονείς, αναλύθηκαν οι στόχοι του και η μεθοδολογία. Τέλος, παρουσιάστηκε και το θεωρητικό, επιστημονικό υπόβαθρο της δράσης, ενώ μετά από κάθε ενότητα λάμβαναν ένα σύντομο σημείωμα σχετικά με την πραγματοποιηθείσα ενότητα.
- Οι εκπαιδευτικοί της πιλοτικής φάσης θεώρησαν πολύ χρήσιμες και υποστηρικτικές τις μηνιαίες επιμορφωτικές συναντήσεις που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια εφαρμογής του προγράμματος. Δήλωσαν ότι η δική τους επιμόρφωση κατά τη διάρκεια αυτών των συναντήσεων συνέβαλε ώστε να νιώσουν ασφαλείς και σίγουρες/οι για

τη δράση και να μπορέσουν με τη σειρά τους να την υποστηρίξουν στην τάξη και έξω από αυτή.

Από τα παραπάνω μπορούμε να πούμε ότι ένα πρόγραμμα Σεξουαλικής Αγωγής για την πρώιμη σχολική ηλικία μπορεί να είναι επιτυχημένο όταν βασίζεται στην επιστημονική γνώση, χρησιμοποιεί βιωματική μάθηση και επενδύει στη συστηματική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών αλλά και στην επιμόρφωση και συνεργασία με τους γονείς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αντωνοπούλου, Χ. (1997). *Ανθρώπινη σεξουαλικότητα*. Εκδόσεις: Περιβολάκι και Ατραπός.

Γερούκη, Μ. (2011). *Η Σεξουαλική Αγωγή στο Σχολείο*. Αθήνα: Εκδόσεις Μαραθιά. Ελεύθερο στο Διαδίκτυο

Δελούδη, Μ. (2002). Βιωματική Μάθηση- Δυνατότητες αξιοποίησής της στο πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 6, 145-159 . Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο:

<http://www.pischools.gr/download/publications/epitheorisi/teyxos6/deloudi.PDF>

Κουρετζής, Λ. (2008). *Το θεατρικό παιχνίδι και οι διαστάσεις του*. Αθήνα: Ταξιδευτής.

Λανιάντο, Ν. (2006). *Νηπιακή και παιδική σεξουαλικότητα*. Μετφ. Β. Κατσιφός. Αθήνα: Lector

Μεράκου, Κ., Πάντσου Π., Κωστόπουλος, Χ., Πέτσας Γ., Πιπεργιά Ι., & Τσεμπελίδου, Μ. (2000). *Αγωγή Υγείας, Θέμα: Σεξουαλική αγωγή – Διαφυλικές σχέσεις*. Για μαθητές 11-14 ετών. Βιβλίο του εκπαιδευτικού. Αθήνα ΟΕΔΒ

Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών του Νηπιαγωγείου, (2011).

<http://digitalschool.minedu.gov.gr>

Παπαδόπουλος, Σ. (2010). *Παιδαγωγική του Θεάτρου*. Αθήνα: εκδ. ίδιου.

Τριλίβα, Σ. & Αναγνωστοπούλου, Τ. (2008). *Βιωματική Μάθηση*. Αθήνα: Τόπος

Chodorow, N. (1974). Family structure and feminine personality. In M. Z.

Rosaldo & L. Lamphere (Eds), *Woman, culture and society*. Stanford University Press.

Cicchetti, D. & Carlson, V. (Eds) (1989). *Child maltreatment: Theory and research on the causes of child abuse and neglect*. Cambridge: Cambridge University Press.

Cole, M. & Cole, R. S. (2002). *Η ανάπτυξη των παιδιών. Γνωστική και Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη κατά τη Νηπιακή και Μέση Παιδική Ηλικία*. (Β τόμος) (Μετάφραση: Μ. Σόλμαν, Επιμέλεια: Ζ. Μπαμπλέκου). Αθήνα: Τυπωθήτω.

Knerr, W. (Ed). (2006). *Sexuality Education in Europe. A Reference Guide to Policies and Practices. The Safe Project*. Brussels: IPPF European Network

Sexuality Information and Education Council of the US (SIECUS). Retrieved from: http://www.siecus.org/school/sex_ed/sex_ed0000.html

Εισαγωγή: Το σκεπτικό του προγράμματος

Η σεξουαλικότητα είναι αναπόσπαστο κομμάτι της ανθρώπινης φύσης. Αφορά το σώμα, το βιολογικό και κοινωνικό φύλο, την αναπαραγωγή, τις διαπροσωπικές σχέσεις. Στηρίζεται σε γνώσεις, σε καλλιέργεια δεξιοτήτων αυτογνωσίας, ενσυναίσθησης και επικοινωνίας αλλά και στην υιοθέτηση αξιών και στάσεων που προάγουν την υγεία και την ευεξία των ατόμων.

Είναι πολύ σημαντικό για όλα τα παιδιά να έχουν την ευκαιρία να συζητήσουν με τρόπο συστηματικό, οργανωμένο και κυρίως μέσα από επιστημονικές και παιδαγωγικές προσεγγίσεις τα παραπάνω θέματα καθώς από τη μία μεριά το θέμα της σεξουαλικότητας παρουσιάζεται με διάφορους τρόπους, πολλές φορές όχι αξιόπιστους, σε μέσα μαζικής ενημέρωσης και κοινωνικούς χώρους, από την άλλη κάποιοι γονείς, που είναι οι κυρίως υπεύθυνοι για την καθοδήγηση των παιδιών τους και σε θέματα σεξουαλικότητας και σεξουαλικής υγείας, δεν μπορούν να ανταποκριθούν με τον καλύτερο τρόπο σε αυτά τα καθήκοντα. Επιπλέον γνωρίζουμε ότι στο στενό οικογενειακό και φιλικό περίγυρο ενός παιδιού βρίσκονται συνήθως οι υπεύθυνοι για την κακοποίησή του. Είναι λοιπόν στο ρόλο του σχολείου και των εκπαιδευτικών να αναλάβουν, σε συνεργασία πάντα με την οικογένεια, να παρουσιάσουν και συζητήσουν μεθοδικά και επιστημονικά το ζήτημα αυτό.

Τα παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας βρίσκονται στο αναπτυξιακό αυτό στάδιο της ζωής τους όπου θα πρέπει να γνωρίσουν ζητήματα που αφορούν το σώμα τους, το βιολογικό και κοινωνικό φύλο, επίσης ζητήματα που αφορούν τις κοινωνικές ανθρώπινες σχέσεις, να επεξεργαστούν αποδεκτούς κώδικες επικοινωνίας και να μάθουν να προστατεύονται από τυχόν επιβλαβείς συμπεριφορές των ενηλίκων. Όλα τα παραπάνω είναι δυνατό να γίνουν διδακτικές ενότητες μιας συστηματικής παρέμβασης με στόχο τη σεξουαλική αγωγή των παιδιών.

Το πρόγραμμα *Παίζω με το Φρίξο και μαθαίνω για το σώμα μου και τις διαπροσωπικές σχέσεις*, απευθύνεται σε παιδιά του νηπιαγωγείου και της πρώτης τάξης του δημοτικού σχολείου. Περιλαμβάνει πέντε ενότητες

μαθημάτων για την τάξη αλλά και αντίστοιχες υποστηρικτικές ενότητες για τις/τους εκπαιδευτικούς.

Τα μαθήματα γίνονται σε μηνιαία βάση και είναι δίωρης ή τριώρης διάρκειας περίπου, ενώ η θεματολογία και γενική στοχοθεσία των ενοτήτων, με τη σειρά παρουσίασής τους και στην τάξη, είναι:

A. Το σώμα

Στόχος της ενότητας είναι τα παιδιά:

- Να γνωρίσουν τα μέρη του σώματος και κυρίως τα γεννητικά όργανα, να μάθουν την ονομασία και τη λειτουργία τους.
- Να μάθουν τρόπους σωστής φροντίδας και προστασίας των γεννητικών οργάνων.
- Να αντιληφθούν τις αλλαγές και διαφοροποιήσεις των γεννητικών οργάνων σε σχέση με το φύλλο.
- Να καταλάβουν τους κοινωνικούς κανόνες γύρω από τα γεννητικά όργανα.

B. Το άτομο στο κοινωνικό περιβάλλον (προσωπικός και δημόσιος χώρος)

Στόχος της ενότητας είναι τα παιδιά:

- Να αντιληφθούν την έννοια και τη διαφορά του «προσωπικού» και «δημόσιου» χώρου.
- Να αντιληφθούν τους αποδεκτούς κοινωνικούς κώδικες πρόσβασης στον «προσωπικό» χώρο.
- Να ασκηθούν στους αποδεκτούς τρόπους ομιλίας και συμπεριφοράς σε σχέση με το κοινωνικό χώρο.
- Να γίνει εισαγωγή στην έννοια του «διαδικτυακού χώρου».

Γ. Διαπροσωπικές σχέσεις

Στόχος της ενότητας είναι τα παιδιά:

- Να αντιληφθούν τη σημασία των διαπροσωπικών σχέσεων στη ζωή του ατόμου.
- Να συζητήσουν για την οικογένεια και τις οικογενειακές σχέσεις.
- Να εξερευνήσουν τα διάφορα είδη οικογένειας.
- Να μάθουν αποδεκτούς κώδικες επικοινωνίας και συμπεριφοράς στο οικογενειακό πλαίσιο.
- Να συζητήσουν για το πώς έρχονται στο κόσμο (βιολογική και κοινωνική / διαπροσωπική διάσταση της τεκνοποίησης)

Δ. Κοινωνικές δεξιότητες

Στόχος της ενότητας είναι τα παιδιά:

- Να εξερευνήσουν τα διάφορα συναισθήματα και τις καταστάσεις που αυτά δημιουργούνται.
- Να ενδυναμωθούν ώστε να αναγνωρίζουν προσωπικά συναισθήματα και να μπορούν να τα εκφράσουν.
- Να ενδυναμωθούν ώστε να έχουν δυναμική στάση απέναντι σε αρνητικές συμπεριφορές ή στάσεις.

Ε. Πρόληψη κακοποίησης

Στόχος της ενότητας είναι τα παιδιά:

- Να αντιληφθούν τη σημασία και τη διαφορά μεταξύ καλού και κακού μυστικού.
- Να καταλάβουν τα σωματικά όρια και τα δικαιώματα στο σώμα και την ιδιωτικότητα.
- Να γνωρίσουν τρόπους και μεθόδους επικοινωνίας σε περίπτωση προβλήματος.

Οι παρεμβάσεις στην τάξη έχουν τη μορφή βιωματικών δράσεων. Χρησιμοποιούνται παιχνίδια και ομαδικές δράσεις ενώ αξιοποιούνται οι τέχνες και η τεχνολογία όπου αυτό είναι εφικτό.

Στόχος των δράσεων αλλά και του προγράμματος γενικά είναι η προαγωγή της υγείας (σωματικής, συναισθηματικής, πνευματικής) και της ισορροπημένης ανάπτυξης των παιδιών. Επίσης η καλλιέργεια δεξιοτήτων επικοινωνίας ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς, τα παιδιά και τις οικογένειές τους.

Στο τέλος κάθε μαθήματος υπάρχει ένα μικρό σημείωμα για τους γονείς. Αυτό ήταν ιδέα των ίδιων των γονιών που θεώρησαν ότι με αυτό τον τρόπο θα μπορούσαν και οι ίδιοι στο σπίτι να συνεχίζουν «την κουβέντα» με τα παιδιά τους. Ταυτόχρονα με αυτό τον τρόπο υπάρχει συνέχεια και συνεργασία ανάμεσα στο σχολείο και το σπίτι.

ΠΡΟΚΑΤΑΡΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ: ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟ ΦΡΙΞΟ

Στόχος

- Να εξοικειωθούν τα παιδιά με τον ήρωα του προγράμματος (Φρίξος ο σκαντζόχοιρος).
- Να δημιουργήσουν ζωγραφιές του Φρίξου.
- Να συνδυάσουν την παρουσία του Φρίξου με μια σειρά παιδαγωγικών δραστηριοτήτων στο μέλλον.

Ο ΦΡΙΞΟΣ ΣΤΗΝ ΤΑΞΗ ΜΑΣ

Υλικά: ένα γράμμα σε φάκελο

Η δασκάλα φέρνει στην τάξη ένα κλειστό φάκελο. Ο φάκελος έχει παραλήπτη τη συγκεκριμένη τάξη και αποστολέα μόνο ένα όνομα ΦΡΙΞΟΣ. Δημιουργεί στα παιδιά κατάλληλο κλίμα ανυπομονησίας για το γράμμα και τον παραλήπτη. *Ποιος είναι ο Φρίξος; Μήπως ξέρει κανένας σας κάποιο Φρίξο; Τι θέλει να μας πει και μας στέλνει γράμμα; Να το ανοίξουμε; Κλπ.*

Μέσα στο φάκελο βρίσκουμε την παρακάτω επιστολή:

Αγαπημένοι μου φίλοι και φίλες γεια σας και χαρά σας!

Με λένε Φρίξο και είμαι ένα σκαντζοχοφάκι έξι χρονών. Πριν από λίγο καιρό ανακάλυψα στη βιβλιοθήκη του παππού μου κάτι πολύ μα πολύ ενδιαφέρον!

Ανακάλυψα ένα βιβλίο με διάφορα παιχνίδια και εικόνες για τα παιδιά! Από το βιβλίο αυτό κατάλαβα ότι εσείς οι άνθρωποι είστε πολύ διαφορετικοί από εμάς τους σκαντζόχοφους! Εγώ έχω πολλά αγκάθια στο σώμα μου αλλά εσείς έχετε δέρμα μαλακό και με πολύ λίγες τρίχες. Εμείς οι σκαντζόχοφοι, ακόμη και οι μικροί σαν κι εμένα, έχουμε αγκάθια. Η μαμά μου μου είπε ότι τα παιδιά έχουν μεγάλη καρδιά και

μπορούν να είναι καλοί φίλοι με τους σκαντζόχοιφους, και δε φοβούνται και τα αγκάθια μας! Απίστευτο! Τότε εγώ αποφάσισα να μοφαστώ τα παιχνίδια που βρήκα στη βιβλιοθήκη του παππού μου μαζί σας. Έτσι θα γίνουμε καλύτεροι φίλοι. Από εδώ και μπρος θα σας στέλνω γράμματα με τα παιχνίδια και ελπίζω να τα παίζετε και να διασκεδάσετε. Τι λέτε; Σας αρέσει η ιδέα μου;

Προς το παρόν όμως σας στέλνω μια φωτογραφία μου.

Με πολλή πολλή αγάπη

Ο φίλος σας

Φρίξος

ΥΣ. Θα χαρώ αν με ζωγραφίσετε. Η μαμά μου λέει ότι εσείς τα παιδιά κάνετε πολύ ωραίες ζωγραφιές. Εγώ δε μπορώ γιατί δεν έχω χέρια για να πιάσω τις μπογιές. Όμως εγώ κάνω ωραία σχήματα με τα πόδια μου στο χώμα! Αν κρεμάσετε τις ζωγραφιές σας στην τάξη θα έρθω όταν είναι ήσυχα να τις καμαρώσω.

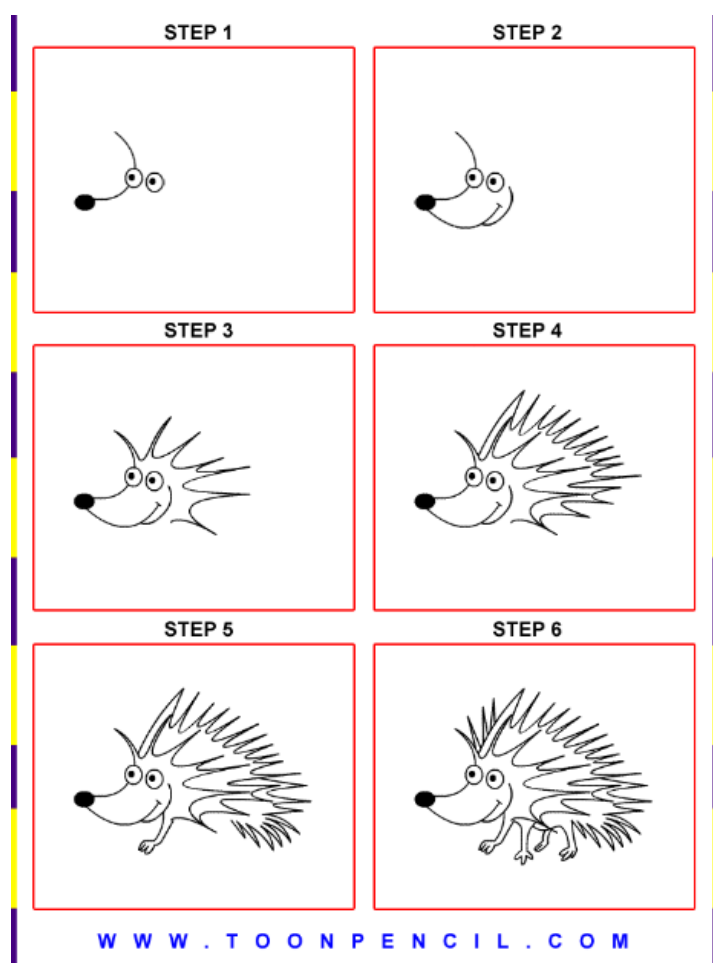
Εγώ ο φίλος σας ο Φρίξος! Εδώ μόλις με έχει κάνει η μαμά μου μπάνιο!

Μετά την ανάγνωση του γράμματος η δασκάλα συζητά με τα παιδιά για το γράμμα και για το Φρίξο. Δημιουργεί κλίμα ενθουσιασμού και προσμονής για όλα αυτά που θα παίξουμε και μάθουμε με το νέο μας φίλο. Επίσης προσπαθεί να περάσει λίγο το περιεχόμενο του προγράμματος (όπως αυτό παρουσιάζεται στους στόχους).

Τι παιχνίδια να είναι αυτά άραγε; Λέτε να είναι παιχνίδια στην αυλή; Μήπως είναι παιχνίδια στην τάξη; Το γράμμα λέει και για εικόνες; Τι λέτε να μάθουμε; Ο Φρίξος είπε κάτι για το σώμα των σκαντζόχοιρων και των ανθρώπων; Λέτε να είναι αυτό; Είμαι πολύ ανυπόμονη για το επόμενο γράμμα του Φρίξου. Εσείς; Να του κάνουμε τη χάρη και να τον ζωγραφίσουμε; Θα χαρεί και θα καταλάβει ότι θέλουμε να παίξουμε μαζί του!

ΖΩΓΡΑΦΙΖΩ ΤΟΝ ΦΡΙΞΟ

Η δασκάλα μπορεί να βοηθήσει τα παιδιά να ζωγραφίσουν το δικό τους πορτραίτο του Φρίξου, τόσο κοιτάζοντας τη φωτογραφία του αλλά και ίσως με τις παρακάτω οδηγίες.

Εναλλακτικά μπορεί να προσποιηθεί ότι έχει κάποια ζωγραφιά ενός σκαντζόχοιρου που μάλλον μοιάζει το Φρίξο, την οποία με «ξεθάψει» από κάποιο συρτάρι της. Θα δώσει στα παιδιά τη ζωγραφιά αλλά για να ενισχύσουμε τη δημιουργικότητα των παιδιών θα τους ζητήσουμε να προσθέσουν το δικό τους στοιχείο και να τη χρωματίσουν. Πχ. Ο Φρίξος με γυαλιά και ψηλό καπέλο. Ο Φρίξος με καινούργια φόρμα και καπέλο. Ο Φρίξος γιατρός. Κλπ.

Τα μεγαλύτερα παιδιά μπορούν να γράψουν τις λεζάντες. Η δασκάλα κρεμά τις ζωγραφιές του Φρίξου στην τάξη.

Έχουν δημιουργηθεί με αυτό τον τρόπο οι συνθήκες για το επόμενο γράμμα του Φρίξου.

ΦΡΙΞΟΣ 1

A. Το σώμα

Στόχος της ενότητας είναι τα παιδιά:

- Να γνωρίσουν τα μέρη του σώματος και κυρίως τα γεννητικά όργανα, να μάθουν την ονομασία και τη λειτουργία τους.
- Να μάθουν τρόπους σωστής φροντίδας και προστασίας των γεννητικών οργάνων.
- Να αντιληφθούν τις αλλαγές και διαφοροποιήσεις των γεννητικών οργάνων σε σχέση με το φύλλο.
- Να καταλάβουν τους κοινωνικούς κανόνες γύρω από τα γεννητικά όργανα.
- Να αντιληφθούν τη διαφορά ανάμεσα σε δημόσια και απόκρυφα μέρη του σώματος

Οι οδηγίες για τις ασκήσεις και τα φύλλα εργασίας περιέχονται σε ένα φάκελο με παραλήπτη την τάξη και αποστολέα το Φρίξο. Είναι καλό να ανοιχτεί το γράμμα πριν ξεκινήσει το δώρο του προγράμματος ώστε να διαβαστεί πριν το διάλειμμα. Μπορεί να έχει συνεννοηθεί η δασκάλα της τάξης με κάποιο άλλο εκπαιδευτικό να φέρει το φάκελο (σα να έφτασε εκείνη τη στιγμή). Η δασκάλα ανοίγει το φάκελο και διαβάζει το γράμμα λίγο πριν χτυπήσει το κουδούνι για διάλειμμα. Αμέσως μετά και αφού η δασκάλα ενημερώσει ότι θα διαβάσει τα παιχνίδια που προτείνει ο Φρίξος στο διάλειμμα για να τα παίξουν στη συνέχεια.

Στο σημείωμα του Φρίξου διαβάζουμε

Αγαπημένοι μου φίλοι και φίλες γεια σας και χαρά σας πάλι.

Είμαι ο Φρίξος. Είδα τις ζωγραφιές σας και μου άρεσαν πάρα πολύ. Είχε δίκιο η μαμά μου. Τα παιδιά ζωγραφίζουν υπέροχα και με πολλή φαντασία. Μου άρεσαν και αυτά

που είπατε και γράψατε για μένα! Όπως σας υποσχέθηκα σας στέλνω σήμερα μερικά παιχνίδια που βρήκα στη βιβλιοθήκη του παππού. Σήμερα θα παίξετε με το σώμα και θα μάθετε για το σώμα σας. Εγώ έχω αγκάθια για να προστατεύομαι αλλά η μαμά μου λέει ότι εσείς έχετε κάτι που τα λένε ρούχα! Η μαμά λέει ότι εσείς αλλάζετε τα ρούχα σας αλλά εγώ δεν αλλάζω τα αγκάθια μου. Λοιπόν καλή διασκέδαση. Αν σας αρέσουν τα παιχνίδια που θα παίξετε σήμερα θα ήθελα να μου φτιάξετε στο τέλος ένα μικρό ποίημα για αυτά που μάθατε. Η δασκάλα σας μπορεί να σας βοηθήσει. Η μαμά μου λέει ότι οι δασκάλες πάντα βοηθούνε τα παιδιά.

Καλή διασκέδαση

Ο φίλος σας ο Φρίξος

Ο χορός του σώματος

Σε κύκλο η δασκάλα σας ξεκινά να κινεί με τη συνοδεία μουσικής ένα μέρος του σώματος. Οι υπόλοιποι πρέπει να μιμηθείτε την κίνηση και το μέρος του σώματος. Η διαδικασία επαναλαμβάνεται με άλλο μέρος και κίνηση και ίσως από άλλο παιδί.

- ο Με το ρυθμό ενός ταμποурίνου

Η δασκάλα/νηπιαγωγός παίρνει ένα ταμποурίνο και παίζει αρχικά με το «αργά» και το «γρήγορα». Τα παιδιά κάνουν αντίστοιχα αργό και γρήγορο περπάτημα.

Βασικός κανόνας που θα θέσουμε εξαρχής είναι ότι όταν σταματάει το μουσικό μας όργανο, σταματάνε και τα παιδιά. Κάνουμε μερικές πρόβες για να σιγουρευτούμε ότι κατάλαβαν τον κανόνα και το «γρήγορα» - «αργά».

Στη συνέχεια η δασκάλα/νηπιαγωγός εξηγεί ότι τώρα στο αργό, θα περπατάμε και στο γρήγορα, θα κουνάμε ανάλογα το μέλος του σώματος που θα φωνάξει (π.χ. χέρι, πόδι, κεφάλι, στόμα, ώμοι, λεκάνη...)

Εναλλακτικά: τα παιδιά δουλεύουν σε ζευγάρια κάνοντας τον καθρέφτη. Τα βάζουμε σε δύο απέναντι σειρές. Η Α σειρά θα είναι οι μαριονέτες και η Β σειρά απέναντι θα είναι ο καθρέφτης των μαριονετών. Με το που ξεκινάει η μουσική (π.χ. το βαλς των χαμένων ονείρων, Μ. Χατζηδάκης

<https://www.youtube.com/watch?v=5q9H2cd36RU> ή INDILA Dernière Danse karaoké instrumental <https://www.youtube.com/watch?v=TUGgH6IGf0U>) Οι μαριονέτες ξεκινούν να κάνουν κοφτές και αργές κινήσεις πρώτα με τα χέρια, μετά με το κεφάλι, τα πόδια κτλ. και οι καθρέφτες μιμούνται. Τονίζουμε στα παιδιά ότι οι κινήσεις πρέπει να είναι αργές και ξεκάθαρες για να προλαβαίνει ο καθρέφτης να τις μιμείται.

Το σώμα

Θα χρειαστείτε χαρτί του μέτρου. Δύο παιδιά εθελοντές θα ξαπλώσουν ώστε να αποτυπωθεί το περίγραμμα του σώματός τους στο χαρτί. Εναλλακτικά, ζητάμε να ζωγραφίσουν τα παιδιά δύο σώματα. Τα παιδιά κάθονται σε κύκλο γύρω από τα περιγράμματα.

Για να συζητήσουμε λίγο για το σώμα μας. Τα παιδιά αρχίζουν να ονομάζουν μέρη του σώματος. Κάποιο από τα παιδιά ζωγραφίζει κάθε φορά το νέο μέρος (μάτια, μύτη, μαλλιά, γόνατα, νύχια, κλπ.). Η δασκάλα επισημαίνει κατά καιρούς ότι ενώ όλοι έχουμε μύτη για παράδειγμα η μύτη του καθενός είναι λίγο διαφορετική (όλοι είμαστε ίδιοι και διαφορετικοί ταυτόχρονα). Όλοι έχουμε πόδια αλλά κάποιοι τρέχουν πιο γρήγορα, κάποιοι είναι πιο ψηλοί, πιο γεμάτοι κλπ. Όλοι έχουμε σώμα αλλά κάποιοι είναι μαύροι, κάποιοι λευκοί, κλπ.

Τα παιδιά αναγνωρίζουν ότι πρόκειται για ανθρώπινο σώμα, χωρίς απαραίτητα να ξεχωρίσουν ότι πρόκειται για άνδρα ή γυναίκα. Η δασκάλα ενθαρρύνει να συμπεριληφθούν και τα ιδιωτικά μέρη του σώματος.

Όλοι λοιπόν έχουμε τα ίδια μέρη στο σώμα μας. Υπάρχουν όμως κάποια μέρη που είναι διαφορετικά στα αγόρια και στα κορίτσια. Η δασκάλα εκμαιεύει τη λέξη **γεννητικά όργανα**. *Γιατί άραγε τα λέμε γεννητικά όργανα; Γιατί έχουν διαφορετικά γεννητικά όργανα τα κορίτσια από τα αγόρια; Είναι σημαντικά τα γεννητικά όργανα; Ξέρετε το σωστό (επίσημο) όνομά τους; Συζητάει για τα διαφορετικά γεννητικά όργανα του αγοριού και λέει το όνομά τους (όρχεις και πέος) και για του κοριτσιού (αιδοίο και στήθος). Επίσης επισημαίνει τα οπίσθια (ποπός) και εξηγεί ότι πρέπει για τα γεννητικά μας όργανα να χρησιμοποιούμε στο σωστό (επίσημο) όνομά τους. Τα γεννητικά όργανα μεγαλώνουν όπως μεγαλώνει και όλο το σώμα μας. Επίσης όταν μεγαλώνουμε βγάζουμε και περισσότερες τρίχες στην περιοχή των γεννητικών οργάνων. Γιατί στα κορίτσια το στήθος μεγαλώνει περισσότερο από ότι στα αγόρια; Συνδέουμε το στήθος των γυναικών με το θηλασμό.*

Εάν τα παιδιά ντρέπονται να ζωγραφίσουν τα γεννητικά όργανα το κάνει η δασκάλα. Μπορεί να δείξει και την παρακάτω εικόνα. *Για να δούμε, ο Φρίξος μας έχει στείλει μια ζωγραφιά με τα γεννητικά όργανα. Θα τη χρησιμοποιήσουμε για να ζωγραφίσουμε τα γεννητικά όργανα στις κούκλες μας. Η δασκάλα μπορεί να έχει κόψει τις αντίστοιχες φωτογραφίες και να τις κολλήσει στο κατάλληλο σημείο.*

Η δασκάλα, αφού έχουν ζωγραφιστεί και κατονομαστεί τα γεννητικά όργανα, περνάει με τις κουβέντες και τις ερωτήσεις της το μήνυμα ότι τα γεννητικά μας όργανα είναι ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ και ΕΥΑΙΣΘΗΤΑ. Γιατί άραγε δε βλέπουμε τα γεννητικά μας όργανα τόσο συχνά; Πώς προστατεύουμε τα γεννητικά μας όργανα; Πώς λέμε τα ρούχα για τα γεννητικά όργανα; Πρέπει να δώσουμε στα παιδιά να καταλάβουν ότι τα γεννητικά όργανα τα καλύπτουμε διπλά (εσώρουχα και ρούχα) όχι γιατί ντρεπόμαστε αλλά γιατί πρέπει να τα προστατεύσουμε (ευαίσθητα και σημαντικά). Που βλέπουμε τα γεννητικά μας όργανα; Πότε βλέπουμε τα γεννητικά όργανα των άλλων; Ποιος μπορεί να δει τα δικά μας γεννητικά όργανα; Τι πρέπει να κάνουμε για να διατηρούμε τα γεννητικά μας όργανα υγιή; Εκμαιεύουμε τις απαντήσεις των παιδιών για τη σωματική υγιεινή.

Τώρα που καταλάβαμε τη σημασία των γεννητικών οργάνων τι λέτε να τα προστατεύσουμε; Τα παιδιά ζωγραφίζουν και κόβουν εσώρουχα (ή τα έχει ήδη κομμένα η δασκάλα και απλώς τα εμφανίζει) που κολλούν με ταινία για να καλύψουν και προστατεύσουν τα γεννητικά όργανα των περιγραμμάτων.

Τι ανήκει που; Το παιχνίδι των ρούχων

Θα χρειαστούμε διάφορα ρούχα και αξεσουάρ. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε κάποια ρούχα των παιδιών ή φωτογραφίες (πλαστικοποιημένες).

Η δασκάλα επιλέγει ένα σημείο του σώματος για να εστιάσει (πχ. χέρια). *Για να σκεφτούμε τι μπορούμε να κάνουμε με τα χέρια (μασάζ χεριών, βάζω τα χέρια μου σε νερό, χαϊδεύω, κλπ.).*

Τα παιδιά θα πρέπει να βρουν το σωστό ρούχο για το ανάλογο μέρος του σώματος από το κέντρο του κύκλου όπου υπάρχουν τα ρούχα ή οι φωτογραφίες.

Εναλλακτικά, η δασκάλα σηκώνει ένα-ένα τα ρούχα / φωτογραφίες και ρωτά τα παιδιά αν ξέρουν ποιο μέρος του σώματος σκεπάζει. Απαντά για ποιο ρούχο πρόκειται μόνο αν δε λάβει καμία σωστή απάντηση. Εξηγεί ότι τα παιδιά θα πρέπει να βρίσκουν ρούχα που σκεπάζουν κάποιο συγκεκριμένο σημείο του σώματος.

Παραλλαγές:

- ✓ Χρησιμοποιείται για να ξεχωρίσουμε ρούχα που φοριούνται αποκλειστικά από το ένα ή το άλλο φύλο.
- ✓ Χρησιμοποιείται για να ξεχωρίσουμε ρούχα που ταιριάζουν σε διαφορετικές ηλικιακές ομάδες.

Συμπερασματικά, τα παραπάνω παιχνίδια είναι μια καλή εισαγωγική άσκηση για να μάθουμε στα παιδιά στις ονομασίες των γεννητικών οργάνων, επίσης για να συζητήσουμε τα δημόσια και απόκρυφα μέρη του σώματος.

Όχι μπροστά σε άλλους!

Σε κύκλο η δασκάλα ζητά από όλα τα παιδιά να ακουμπήσουν μαλακά ένα μέρος του σώματος τους και ρωτά «Εδώ στη ομάδα μας μπορούμε να ακουμπάμε φανερά π.χ. το χέρι μας; (ξεκινά με κάποιο δημόσιο μέρος του

σώματος). Εάν είναι εντάξει τότε όλα τα παιδιά ακουμπούν αυτό το μέρος του σώματός τους. Η δασκάλα λέει : «Ακουμπήστε»

Το παιχνίδι συνεχίζεται με διάφορα μέρη του σώματος και μπορεί να γίνεται και με γρήγορο ρυθμό.

Στη συνέχεια η δασκάλα υπενθυμίζει στα παιδιά ότι δεν επιτρέπεται να ακουμπάμε σε δημόσιο χώρο τα γεννητικά μας όργανα. *Είδαμε ότι τα γεννητικά μας όργανα είναι ευαίσθητα και σημαντικά και γι' αυτό τα προστατεύουμε διπλά. Πολλές φορές τα γεννητικά όργανα τα λέμε επίσης απόκρυφα και ιδιωτικά μέρη. Αυτό σημαίνει ότι δε μπορούμε να τα ακουμπάμε και να τα δείχνουμε όπως άλλα μέρη του σώματος. Όπως για παράδειγμα τα δάκτυλά μας. Πολλές φορές πρέπει να είμαστε μόνοι μας για να δούμε ή να αγγίξουμε τα γεννητικά μας όργανα στο μπάνιο ή στο δωμάτιό μας. Τώρα θα συνεχίσουμε το παιχνίδι αλλά θα προσπαθήσω να σας μπερδέψω. Όταν θα λέω να ακουμπήσεις κάποιο απόκρυφο μέρος του σώματός σου, τότε θα πρέπει όλοι μαζί να απαντάτε «**Όχι μπροστά σε άλλους!**».*

Τα παιδιά κάνουν εξάσκηση. Δημιουργείται ωραίο κλίμα αν όλα τα παιδιά επαναλαμβάνουν μαζί, δυνατά και δραματικά τη φράση.

Το παιχνίδι συνεχίζεται με τα δημόσια μέρη του σώματος αλλά κάποιες φορές η δασκάλα αναφέρει και τα απόκρυφα μέρη σα να προσπαθεί να πιάσει τα παιδιά «στον ύπνο».

Το ποίημα για το Φρίξο

Τώρα που παίξαμε και μάθαμε τόσα πράγματα τι λέτε να κάνουμε το χατίρι στο Φρίξο; Να του σκαρώσουμε ένα ποιηματάκι; Τι τίτλο να βάλουμε; Για ποια πράγματα είπαμε σήμερα;

Εάν ο χρόνος δεν επαρκεί μπορούμε να αφήσουμε αυτή τη δραστηριότητα εντελώς (αφαιρώντας το αντίστοιχο σημείο από το γράμμα του Φρίξου) ή να την ολοκληρώσουμε κάποια άλλη μέρα (παίζει και το ρόλο της επανάληψης).

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ

Τι μάθαμε με το ΦΡΙΞΟ στην πρώτη ενότητα

Στην πρώτη ενότητα μάθαμε για τα γεννητικά όργανα. Αναφέραμε ότι τα γεννητικά μας όργανα βοηθούν στο να γεννιούνται τα μωρά, γι' αυτό λέγονται και έτσι. Μάθαμε ότι είναι σημαντικά και ευαίσθητα γι' αυτό τα προστατεύουμε με ρούχα και εσώρουχα. Μάθαμε ότι τα αγόρια και τα κορίτσια έχουν οπίσθια αλλά διαφορετικά γεννητικά όργανα (πέος, όρχεις και αιδοίο αντίστοιχα). Είπαμε ότι πολλές φορές μιλάμε για τα γεννητικά μας όργανα με άλλες λέξεις αλλά η επίσημη (σωστή) ονομασία τους είναι η παραπάνω και καλό είναι να το ξέρουμε τώρα που πάμε σχολείο. Μιλήσαμε για τους κανόνες που έχουμε αναφορικά με τα γεννητικά όργανα. Δηλαδή ότι πρέπει να τα φροντίζουμε και να τα διατηρούμε καθαρά, αλλά τα γεννητικά μας όργανα δε τα εκθέτουμε σε «δημόσια» θέα. Επίσης ότι κανένας άλλος (εκτός από τη μαμά ή το μπαμπά που μας φροντίζουν στο μπάνιο και το γιατρό όταν πρέπει να μας εξετάσει) δε μπορεί να αγγίζει τα γεννητικά μας όργανα. Τα γεννητικά μας όργανα είναι ιδιωτικά.

ΦΡΙΞΟΣ 2

B. Το άτομο στο κοινωνικό περιβάλλον (προσωπικός και δημόσιος χώρος)

Στόχος της ενότητας είναι τα παιδιά:

- Να αντιληφθούν την έννοια και τη διαφορά του «προσωπικού» και «δημόσιου» χώρου.
- Να αντιληφθούν τους αποδεκτούς κοινωνικούς κώδικες πρόσβασης στον «προσωπικό» χώρο.
- Να ασκηθούν στους αποδεκτούς τρόπους ομιλίας και συμπεριφοράς σε σχέση με το κοινωνικό χώρο.
- Να γίνει εισαγωγή στην έννοια του «διαδικτυακού χώρου».

Έρχεται στην τάξη το νέο γράμμα από το Φρίξο! Η δασκάλα δημιουργεί το κατάλληλο κλίμα προσμονής για τα νέα του Φρίξου. Επίσης αναρωτιέται αν θα υπάρχουν και νέα παιχνίδια.

Αγαπημένα μου παιδιά γεια σας και χαρά σας,

Σας ευχαριστώ για τα υπέροχα ποιήματα που μου αφιερώσατε, τα διάβασα όλα και μου άρεσαν πολύ. Οι δασκάλες σας μου είπαν ότι περνάτε καλά με τα παιχνίδια που κάνετε στην τάξη και αυτό με κάνει πολύ χαρούμενο. Να και κάτι που με κάνει χαρούμενο αφού τον τελευταίο καιρό έχω μπει σε μεγάλους μπελάδες. Απορώ κι εγώ πως τα έκανα έτσι.

Είστε έτοιμοι να ακούσετε πόσο θάλασσα τα έχω κάνει...!! Πριν λίγες μέρες με κάλεσαν σε ένα σχολείο της πόλης σας για να γνωρίσω τα παιδιά. Καθώς περπατούσα στο σχολείο, βρέθηκα στις τουαλέτες. Μπήκα μέσα και ενώ τις εξερευνούσα, παρατήρησα ότι υπήρχε ένα κενό ανάμεσα στην πόρτα και το πάτωμα. Χωρίς να το πολυσκεφτώ, έσκυπα για να δω τι υπήρχε μέσα. Τότε άκουσα ένα παιδάκι να φωνάζει δυνατά σε μένα να μην ήταν σωστό αυτό που είχα κάνει.

Τρόμαξα τόσο πολύ που έφυγα τρέχοντας και πήγα στην τάξη που με είχαν καλέσει. Προσπάθησα να ηρεμήσω για να ακούσω το μάθημα. Ξαφνικά, με έπιασε μια έντονη φαγούρα στα γεννητικά μου όργανα. Πριν το καταλάβω άρχισα να ξύνομαι. Η δασκάλα με είδε και μου έκανε την παρατήρηση. Μετά από λίγο ζήτησα να πάω στην τουαλέτα. Μπήκα μέσα για να κάνω την ανάγκη μου. «Ουφ» σκέφτηκα «τέλειωσαν τα προβλήματα... εδώ δεν θα με ενοχλήσει κανείς... άλλωστε είναι ιδιωτικός χώρος». Τι ήθελα να το πω; Μετά από λίγο άρχισαν πάλι οι φωνές και οι διαμαρτυρίες... «Άντε βγες.... Τι κάνεις τόση ώρα; Μία ώρα τώρα είσαι μέσα... Θέλουν κι άλλοι να χρησιμοποιήσουν την τουαλέτα... δεν είναι μόνο για σένα!». Έφυγα γρήγορα λυπημένος και πήρα το δρόμο για το σπίτι.

Την επόμενη μέρα σκέφτηκα να πάω μια βόλτα στην πλατεία για να ξεσκάσω. Όταν έφτασα εκεί, κατέβασα το παντελόνι μου κι έκανα την ανάγκη μου στην πλατεία κι όλοι με κοιτούσαν φωνάζοντας κάτι που δεν το πολυκατάλαβα... ότι είναι, λέει, **δημόσιος χώρος**. Τι είναι ο δημόσιος χώρος; Και γιατί πουθενά δεν μπορώ να κάνω την ανάγκη μου με την ησυχία μου;

Γύρισα σπίτι γρήγορα χωρίς πολλή-πολλή όρεξη. Έκατσα στο δωμάτιο μου και πήρα το τάμπλετ της μαμάς. Μπήκα στα e-mail της και άρχιζα να χαζεύω για να ξεχαστώ αλλά πού τέτοια τύχη! Ούτε αυτό κράτησε για πολύ. Σε λίγο μπήκε η μαμά και έφαχνε το τάμπλετ. Είδε πως το είχα εγώ και μου ζήτησε να της το δώσω. Μόλις, όμως, είδε πως είχα μπει στα e-mail της έγινε κόκκινη από θυμό και μου είπε πως αυτό δεν επιτρέπεται.

Κλείστηκα στο δωμάτιό μου θυμωμένος και στεναχωρημένος... «Όλοι μαζί μου τα βάζουν!», σκέφτηκα. Και δεν έφτανε μόνο αυτό αλλά βγαίνοντας, για να πάω στην τουαλέτα, ανοίγω την πόρτα και τι να δω; Την θεία μου να κάνει την ανάγκη της. Πριν καταλάβω τι συνέβαινε, η θεία μου άρχισε να φωνάζει κάτι που δεν το πολυκατάλαβα... ότι το μπάνιο είναι **προσωπικός χώρος**.

Αχ! Δεν θα βρω ποτέ ηρεμία... σαν να μην έφταναν όλα αυτά, τώρα με τρέχουν και στα δικαστήρια. Θέλουν να με δικάσει το ανώτατο δικαστήριο των ζώων για τις πράξεις που έκανα. Τελικά τι έπρεπε να είχα κάνει; Πριν με κρίνετε όμως καλοί μου φίλοι παίξτε τα νέα παιχνίδια που σας στέλνω. Ίσως βοηθήσουν! Είμαι αθώος ή ένοχος;

Περιμένω τη γνώμη σας!!!

Με πολλή αγάπη

Ο φίλος σας ο Φρίξος

Παντομίμα

Με αφορμή τις περιπέτειες του Φρίξου συζητάμε με τα παιδιά για τις έννοιες «δημόσιος» και «προσωπικός» χώρος. Προσπαθούμε να εκμαιεύσουμε τις διαφορές. Ένας δημόσιος χώρος είναι εύκολα προσβάσιμος από τους περισσότερους. Το σπίτι μας όμως είναι κατεξοχήν ιδιωτικός / προσωπικός χώρος. Αλλά και μέσα στο σπίτι μας έχουμε κάποια δωμάτια που είναι «προσωπικοί χώροι» και κάποια για όλη την οικογένεια, εδώ μπορούμε να συζητήσουμε και τη λέξη «κοινόχρηστος». Μπορούμε να πούμε στα παιδιά ότι το σπίτι είναι ο προσωπικός χώρος της κάθε οικογένειας και μέσα στο σπίτι έχουμε τους ατομικούς προσωπικούς χώρους (μπάνιο) και τους κοινόχρηστους. Συζητάμε το γεγονός ότι έχουμε διαφορετικούς κανόνες συμπεριφοράς για το δημόσιο και τον ιδιωτικό / προσωπικό χώρο. Για παράδειγμα, δε μπορούμε να μπούμε στο σπίτι κάποιου χωρίς να μας έχει καλέσει ή χτυπήσουμε αλλά στην εκκλησία δε χρειάζεται κάτι τέτοιο.

Για το παιχνίδι θα χρειαστούμε ένα χώρισμα (παραβάν ή τραπέζι σκεπασμένο με ένα σεντόνι). Φτιάχνουμε μια πινακίδα ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ. (Εναλλακτικά χρησιμοποιούμε τη φωτογραφία από το παράρτημα).

Η τάξη χωρίζεται στο ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΩΡΟ που βλέπουμε όλοι και τον ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΧΩΡΟ (το τραπέζι ή το χώρισμα). Η δασκάλα στέκεται δίπλα στο δημόσιο χώρο και ρωτά αν μπορούν να τη δουν. Στη συνέχεια μπαίνει στον προσωπικό χώρο και κάνει την ίδια ερώτηση. Μπορούν να δοκιμάσουν αντίστοιχα και τα παιδιά. Ενδυναμώνουμε έτσι την έννοια δημόσιο – προσωπικό.

Στη συνέχεια του παιχνιδιού και αφού όλα τα παιδιά έχουν περάσει από το δημόσιο στον προσωπικό χώρο, η δασκάλα μιμείται μια δραστηριότητα (πχ πίνω) και ρωτά τι κάνει. Τα παιδιά τη βλέπουν και μαντεύουν τη μίμηση. Μετά μπαίνει στον προσωπικό χώρο και κάνει την ίδια ερώτηση.

Περνά έτσι το μήνυμα ότι τα παιδιά δεν μπορούν να ξέρουν τι κάνει γιατί βρίσκεται στον προσωπικό της χώρο. Σε αυτό το χώρο είναι μόνη και ότι κάνει δε μπορούν να το δουν οι άλλοι.

Τα παιδιά μπορούν με τη σειρά να κάνουν αντίστοιχες μιμήσεις στο δημόσιο και στον προσωπικό χώρο.

Δημόσιο / προσωπικό

- Πλαστικοποιημένες φωτογραφίες από δραστηριότητες του δημόσιου ή ιδιωτικού χώρου (βλπ. Παράρτημα)
- Πλαστικοποιημένες φωτογραφίες από δημόσιους ή ιδιωτικούς χώρους (βλπ. Παράρτημα)

Ο Φρίξος μας έστειλε μερικές φωτογραφίες. Για να τις δούμε! Για να ξεχωρίσουμε τις φωτογραφίες που μας δείχνουν διάφορα μέρη (χώρους). Για να ξεχωρίσουμε τις φωτογραφίες που μας δείχνουν διάφορες δραστηριότητες (κάποιος κάνει κάτι). Τα παιδιά παίρνουν τις φωτογραφίες και τις μοιράζουν στις δύο κατηγορίες. Μπορούν τα παιδιά να τις διαλέγουν τυχαία από μια στοίβα ή να τις έχει μοιράσει η δασκάλα.

Παραλλαγή 1: (Η παραλλαγή μπορεί να παιχτεί σε άλλη στιγμή) μπορούμε να πούμε ότι όταν θα σηκώνει η δασκάλα μια φωτογραφία δημόσιου χώρου τα παιδιά θα φωνάζουν ΔΗΜΟΣΙΟ. Όταν η δασκάλα θα σηκώνει μια

φωτογραφία από ιδιωτικό/προσωπικό και κοινόχρηστο χώρο ή δραστηριότητα τα παιδιά θα φωνάζουν ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ. Το παιχνίδι αυτό μπορεί να γίνει και με τη βοήθεια προτζέκτορα αν φτιάξετε ένα powerpoint με τις αντίστοιχες φωτογραφίες του παραρτήματος.

Παραλλαγή 2: Η δασκάλα χωρίζει με ταινία ή κάποια κορδέλα την τάξη σε δύο μέρη: το ΔΗΜΟΣΙΟ και το ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ. Τα παιδιά ανάλογα με την κατηγορία θα πρέπει να μαζεύονται στη μία ή την άλλη μεριά της γραμμής. Η δασκάλα προσπαθεί να μπερδέψει τα παιδιά κάνοντας γρήγορα τις εναλλαγές για να γίνει το παιχνίδι διασκεδαστικό.

Αντίστοιχα χρησιμοποιούμε τις φωτογραφίες με τις δραστηριότητες. Η δασκάλα συζητά για τις δραστηριότητες που μπορούμε να κάνουμε δημόσια και αυτές που είναι προσωπικές. Τονίζει το στοιχείο της «απομόνωσης» όσο αφορά τις προσωπικές δραστηριότητες.

Χτυπήστε την πόρτα παρακαλώ

- Φωτογραφίες από τις δραστηριότητες σε προσωπικό ή δημόσιο χώρο
- Ένα τύμπανο

Τα παιδιά φτιάχνουν ένα κύκλο. Η δασκάλα χτυπά το τύμπανο και περνάει την πρώτη φωτογραφία με τη δραστηριότητα. Η φωτογραφία περνά από χέρι σε χέρι για κάθε παιδί. Όταν το τύμπανο σταματά το παιδί που έχει τη φωτογραφία τη σηκώνει και περιγράφει τι δείχνει. Επίσης θα πρέπει να πει αν αυτό είναι μια προσωπική ή μια δημόσια δραστηριότητα. Αφού παίξουμε ένα γύρο του παιχνιδιού και έχουμε παρουσιάσει τους προσωπικούς και δημόσιους χώρους αρχίζει ο δεύτερος γύρος.

Λέμε στα παιδιά ότι θα ξαναπεράσουμε τις φωτογραφίες με τον ίδιο τρόπο αλλά αυτή τη φορά όταν η φωτογραφία δείχνει μια προσωπική δραστηριότητα η δασκάλα θα χτυπάει πιο γρήγορα το τύμπανο και όλη η τάξη φωνάζει «Χτυπήστε την πόρτα παρακαλώ!»

Δημόσιο-προσωπικό... και στο διαδίκτυο;

Τα παιδιά κάθονται σε κύκλο μαζί με την/τον εκπαιδευτικό, που έχει απλώσει τις κάρτες γι' αυτό το παιχνίδι (βλ. παράρτημα) από την ανάποδη μεριά. Συζητά με τα παιδιά τη λέξη διαδίκτυο και internet, προσπαθεί να καταλάβει τη γνωρίζουν τα παιδιά από αυτές τις λέξεις (tablet, email, facebook, παιχνίδια, βίντεο, τραγούδια, κλπ.). Τα παιδιά μπορούν να συζητήσουν αν χρησιμοποιούν το διαδίκτυο και με ποιο τρόπο. Η/Ο εκπαιδευτικός εξηγεί στα παιδιά ότι δημόσιο και προσωπικό χώρο έχουμε και στο διαδίκτυο.

Τι μπορεί να είναι δημόσιο στο διαδίκτυο; (π.χ. μια δημόσια συζήτηση στο facebook που μπορούν να την δουν όλοι)

Τι μπορεί να είναι προσωπικό; (π.χ. το e-mail του καθενός: της μαμάς, του μπαμπά κτλ)

Ένα- ένα παιδί με τη σειρά σηκώνει μία-μία κάρτα και ανακοινώνει στην υπόλοιπη ομάδα τι δείχνει ή τι γράφει η κάρτα. Η ομάδα συζητά και αποφασίζει:

Αν αυτό που δείχνει η κάρτα είναι μια πληροφορία που κρίνουμε όλοι μαζί ότι μπορεί να δημοσιευτεί στο διαδίκτυο, να την δουν όλοι χωρίς να είναι επικίνδυνο, τότε το παιδί σηκώνεται και κολλάει αυτή την κάρτα στον πίνακα της τάξης (ή σε ένα μεγάλο χαρτόνι ή χαρτί του μέτρου αν στο νηπιαγωγείο δεν έχουν πίνακα) με τον οποίο έχουμε συμβολίσει τη δημόσια συζήτηση στο διαδίκτυο. Αυτή την πληροφορία μπορούν πλέον να δουν όλοι, κι αυτοί που είναι φίλοι μας κι αυτοί που δεν τους ξέρουμε και δεν είναι.

Αν είναι, όμως, μια πληροφορία προσωπική-οικογενειακή, τότε δεν θα την δημοσιοποιήσουμε στον πίνακα αλλά θα την κρατήσουμε μέσα στον κύκλο και θα την ξέρουμε μόνο εμείς. Μπορούμε να συζητήσουμε με τα παιδιά γιατί για παράδειγμα δε θα θέλαμε όλος ο κόσμος να γνωρίζει που μένουμε ή που πάμε για παιχνίδι ή ποιο είναι το τηλέφωνό μας, κλπ.

Τι μπορώ να πάρω πίσω;

Η δασκάλα λέει ότι ο Φρίξος έστειλε άλλο ένα παιχνίδι με φωτογραφίες. Κάθε παιδί θα πάρει τυχαία μια φωτογραφία. Είναι πράγματα που θα ήθελε να μας δώσει ο Φρίξος.

Κάθε παιδί διαλέγει τυχαία από μια φωτογραφία. Εναλλακτικά και αν είναι περισσότερα τα παιδιά μπορούμε να δώσουμε μια φωτογραφία σε κάθε ζευγάρι. Το κάθε παιδί / ζευγάρι δείχνει τη φωτογραφία που του έτυχε και συζητά γι' αυτή.

Ο Φρίξος μου έδωσε ένα σκουφί. Μπορεί μια μέρα να κρύωνα και να μην είχα δικό μου σκουφί και έτσι ο Φρίξος μου έδωσε ένα δικό του για να μη κρυώνω.

Ο Φρίξος μου έδωσε το τηλέφωνό του. Μπορεί να θέλει να τον πάρω τηλέφωνο για να πάμε για παιχνίδι.

Ο Φρίξος μου είπε ένα μυστικό. Κλπ.

Συζητάμε με τα παιδιά ότι αυτά είναι πράγματα που πολλές φορές δίνουμε στους φίλους μας. Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να δώσουν δικά τους παραδείγματα. Στη συνέχεια και αφού έχει γίνει η συζήτηση λέμε ότι το παιχνίδι δεν τελείωσε. Τώρα ο Φρίξος μας ζητάει πίσω αυτά που μας έδωσε. Κάθε παιδί προσπαθεί να επιστρέψει τη φωτογραφία του. Συζητάμε με τα παιδιά για τα πράγματα που μπορούμε να επιστρέψουμε και για αυτά που δεν μπορούμε.

Μπορώ να επιστρέψω στο Φρίξο τα δύο ευρώ;

Μπορώ να δώσω πίσω στο Φρίξο το μυστικό που μου είπε; Κλπ.

Η δική του Φρίξου

(Η δραστηριότητα αυτή χρειάζεται μία ξεχωριστή ώρα)

Θυμίζουμε στα παιδιά ότι ο Φρίξος έχει βρει άσχημο μπελά με αυτά που έκανε και τώρα θα τον δικάσει το ανώτατο δικαστήριο των ζώων. Συζητάμε με τα παιδιά ξανά αυτά που έκανε ο Φρίξος και εδώ μπορούμε να ξαναδιαβάσουμε και το γράμμα. Αν θέλουμε, και για να θυμούνται τα παιδιά τις αταξίες και τα

ατυχήματα του Φρίξου κάθε φορά που αναφερόμαστε σε κάποιο από αυτά, τα παιδιά ξεχωρίζουν τη σχετική εικόνα από τις εικόνες των δραστηριοτήτων που χρησιμοποιήσαμε στα προηγούμενα παιχνίδια.

Λέμε στα παιδιά ότι θα παίξουμε τη δίκη του Φρίξου. Τα παιδιά χωρίζονται σε δύο ομάδες. Η ομάδα ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗΣ και η ομάδα ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ. Αναφέρουμε ένα-ένα τα ατοπήματα του Φρίξου. Η μία ομάδα προσπαθεί να βρει επιχειρήματα για να τον υπερασπιστεί (δεν ήξερε ότι δε πρέπει να ανοίγουν την πόρτα του μπάνιου χωρίς να χτυπήσουμε) και η άλλη για να τον κατηγορήσει (άνοιξε την πόρτα του μπάνιου χωρίς να χτυπήσει). Χρησιμοποιούμε ένα σύμβολο, μπορεί να είναι ένα μικρόφωνο, ένα ραβδί ή κάτι άλλο που κρατά η ομάδα που μιλάει όταν είναι η σειρά της να μιλήσει. Η/Ο εκπαιδευτικός παίζει το ρόλο της συντονίστριας / συντονιστή στη συζήτηση που θα ακολουθήσει.

Στόχος είναι να καταλάβουν τα παιδιά ότι η συμπεριφορά του Φρίξου δεν ήταν η σωστή αλλά και από την άλλη ίσως να μην ήξερε τι έπρεπε να κάνει κάθε φορά. Μπορεί να μην είχε μάθει για το ΔΗΜΟΣΙΟ και τον ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ χώρο, ούτε να του είπε κάποιος για το τι δημοσιεύουμε στο διαδίκτυο.

Στο τέλος της δραστηριότητας και αφού έχουν συζητηθεί όλα τα ατοπήματα του Φρίξου ένα-ένα, η δασκάλα έχει μια ιδέα. Σκέφτεται να στείλουν τα παιδιά ένα γράμμα στο Δικαστήριο των Ζώων για τη δίκη του Φρίξου όπου να προτείνουν την αθώωση λόγω άγνοιας, αλλά ταυτόχρονα να κάνουν συστάσεις για να μάθει τους κανόνες συμπεριφοράς στον προσωπικό και το δημόσιο χώρο και το διαδίκτυο.

Πρέπει να μάθει ότι χτυπάμε την πόρτα του μπάνιου.

Πρέπει να του μάθουν στο σχολείο τι είναι ο προσωπικός και τι ο δημόσιος χώρος. Κλπ.

Η δασκάλα βοηθά τα παιδιά να γράψουν και υπογράψουν το γράμμα (οι μικρότεροι μαθητές και μαθήτριες υπογράφουν το κείμενο όπως το έγραψε η δασκάλα τους) και αναλαμβάνει να το ταχυδρομήσει στο Φρίξο.

Σημείωση 1: Κάθε φορά η/ο εκπαιδευτικός αξιολογεί πως θα παίξει τα παιχνίδια και πότε. Δηλαδή σε δύο συνεχόμενες ώρες, κάθε μία ώρα ή ένα παιχνίδι καθημερινά για ένα χρονικό διάστημα. Επίσης, μέχρι να έρθει το επόμενο γράμμα η/ο εκπαιδευτικός μπορεί να παίξει και ξαναπαίξει κάποιο παιχνίδι που βλέπει ότι άρεσε στα παιδιά ή βλέπει ότι τα παιδιά χρειάζεται να εμπεδώσουν τις ανάλογες έννοιες.

Αυτό είναι μια κρίση των εκπαιδευτικών με βάση τις δραστηριότητες και το «μικροκλίμα» της τάξης.

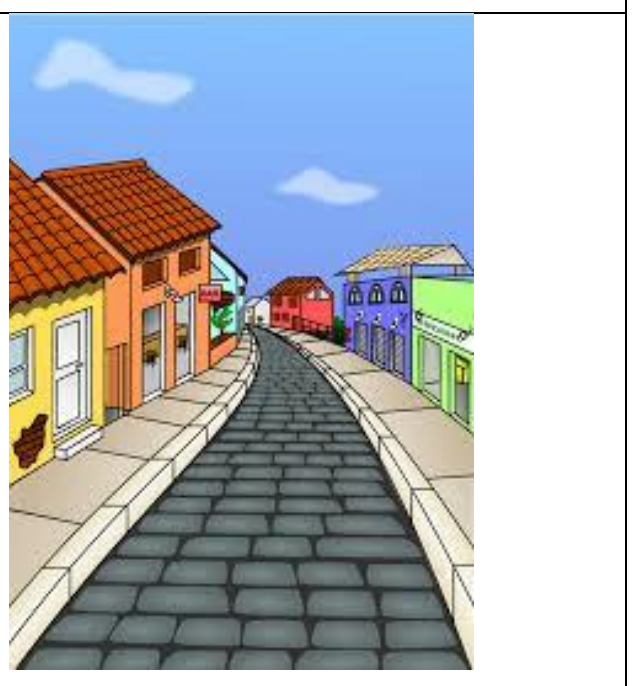
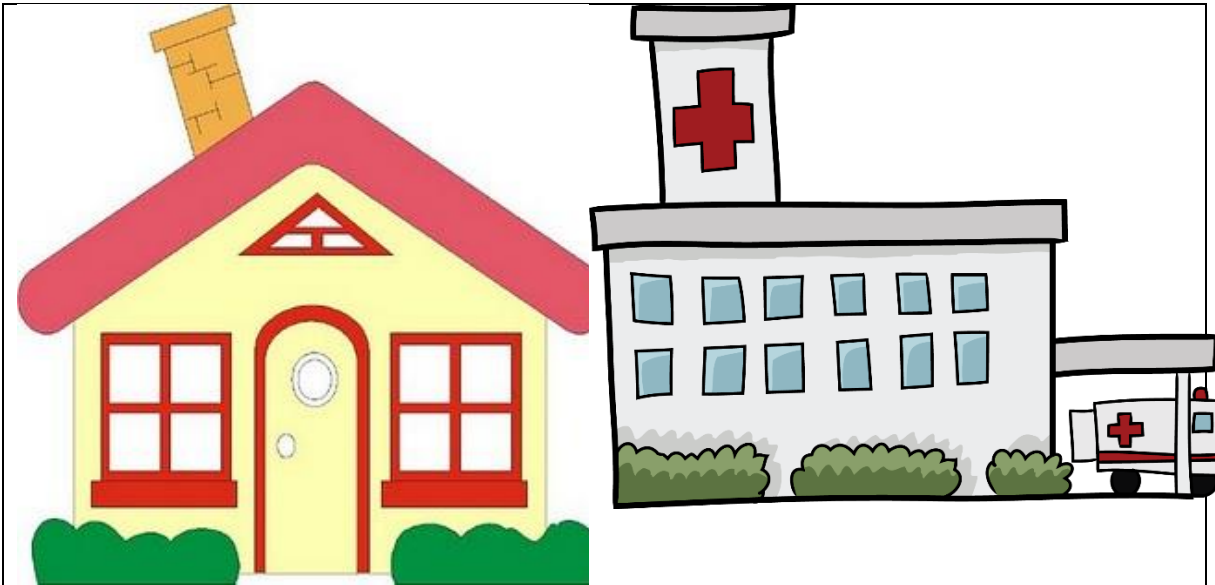
Σημείωση 2: Οι φωτογραφίες του παραρτήματος που υπάρχουν και στον διαδικτυακό τόπο μπορεί να γίνουν όσο μεγάλες θέλει η/ο εκπαιδευτικός. Καλό είναι να έχουν πλαστικοποιηθεί.

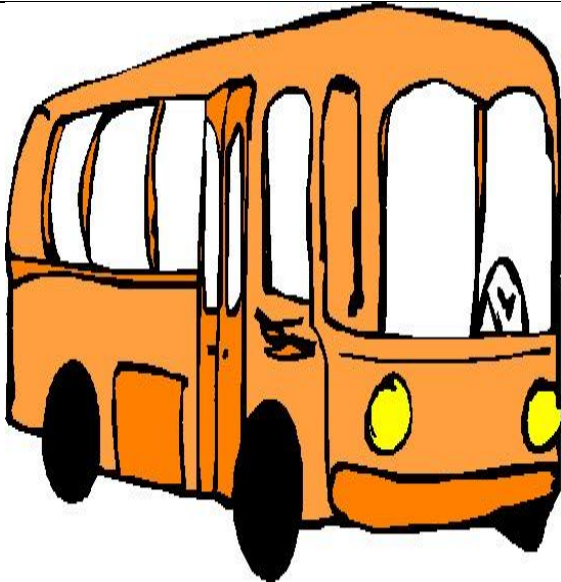

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ

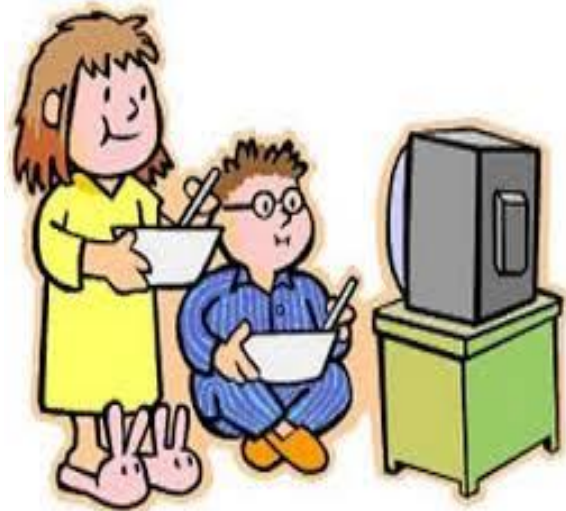

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

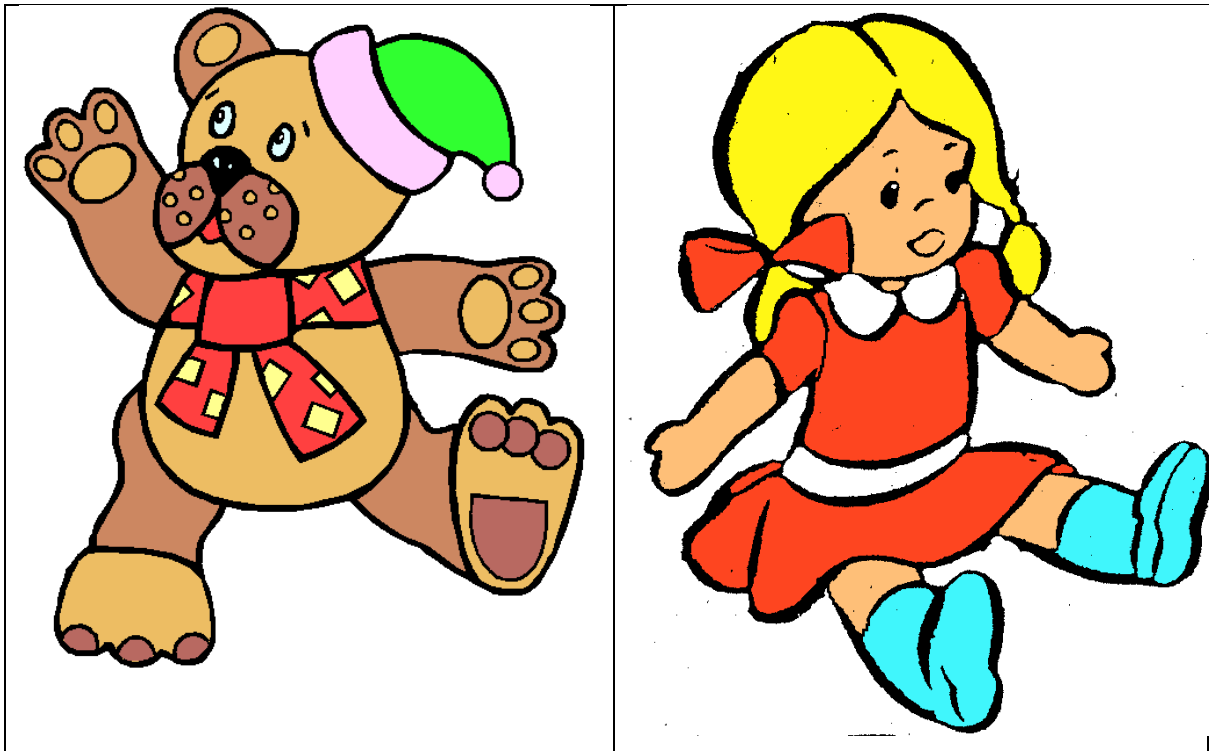

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΤΟΥ ΦΡΙΞΟΥ

ψψψψψψ
ψψψψψ
ψψψψ

6933338799

ΔΗΜΟΣΙΟ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΚΑΙ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ;

Πάμε διακοπές!

Οικογενειακή φωτογραφία

**Μένω στην οδό Ανθ.
Αμυγδαλιών 8.**

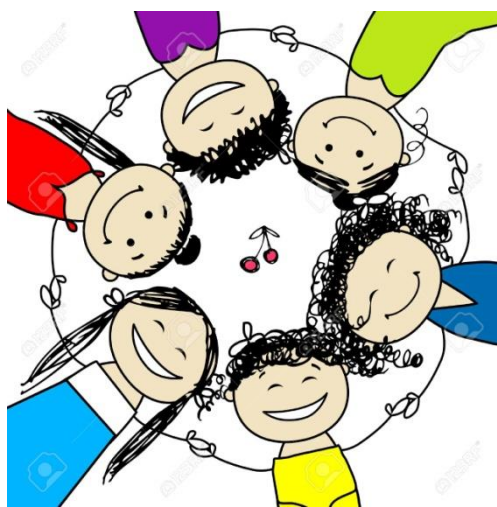
**Το τηλέφωνό μου
είναι 2831022345**

**Πηγαίνω στο 310
Δημοτικό/Νηπιαγω-
γείο**

**Η φωτογραφία
μου**

Οι φίλοι μου

**Βίντεο από πάρτι
γενεθλίων**

Το νέο μου play station! Δώρο του μπαμπά.

Ο παιδότοπος που πηγαίνω.

Πηγαίνω χορό/ ποδόσφαιρο.

Το επάγγελμα των γονιών

Ένα τραγούδι

Ένα βιβλίο που έχω διαβάσει

Ένα βίντεο με κινούμενα σχέδια

Μια αστεία διαφήμιση

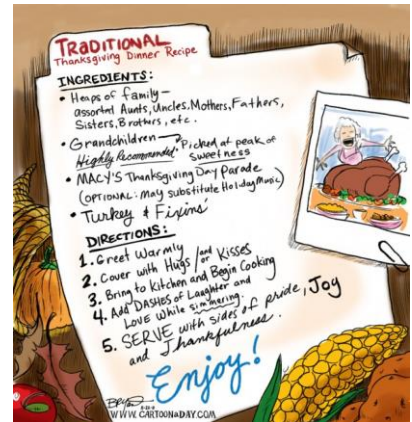
**Το τηλέφωνο της
πυροσβεστικής είναι
199!**

**Ο αγαπημένος μου
τραγουδιστής/ποδο-
σφαιριστής**

**Ένα ποίημα που
διάβασα**

Μια συνταγή

**Μια χώρα που
επισκέφθηκα**

**Πρόσκληση για ένα
φιλανθρωπικό
παζάρι**

ΧΑΘΗΚΕ

ΧΑΘΗΚΕ ΣΚΥΛΙ ΡΙΤΒΛΛ ΜΕΓΑΛΟ ΕΝΟΣ ΕΤΟΥΣ
ΚΑΦΕ ΧΡΩΜΑ ΜΕ ΑΣΠΡΟ ΣΤΗΘΟΣ.
22/12/2013 - ΠΕΡΙΟΧΗ ΒΟΥΛΑ
ΑΚΟΥΕΙ ΣΤΟ ΟΝΟΜΑ ΜΑΧ.
ΔΙΝΕΤΑΙ ΑΜΟΙΒΗ
6940302493 - 6997716185

**Ανακοίνωση για ένα
χαμένο σκυλάκι**

**Το αγαπημένο μου
φαγητό**

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ

Τι μάθαμε με το ΦΡΙΞΟ στη δεύτερη ενότητα

Στη δεύτερη ενότητα μιλήσαμε για το κοινωνικό περιβάλλον και τις σχέσεις μας σε αυτό. Διακρίναμε το δημόσιο και τον προσωπικό χώρο. Δώσαμε παραδείγματα των διαφορετικών αυτών χώρων καθώς και παραδείγματα δραστηριοτήτων που γίνονται σε τέτοιους χώρους. Είπαμε για τους κανόνες που διέπουν τη συμπεριφορά μας στους δημόσιους χώρους και κυρίως όταν η συμπεριφορά έχει να κάνει με τα γεννητικά μας όργανα ή το γυμνό σώμα. Μιλήσαμε για το χώρο του σπιτιού ως προσωπικό χώρο, αλλά ξεχωρίσαμε τον πολύ προσωπικό (υπνοδωμάτιο, μπάνιο) από τον κοινόχρηστο χώρο του σπιτιού. Τέλος εισαγάγαμε την έννοια του διαδικτυακού χώρου. Τα παιδιά γνωρίζουν το διαδίκτυο και επίσης πολλές φορές χρησιμοποιούν συσκευές (τηλέφωνα, τάμπλετ, κλπ.) για να πλοηγηθούν στο διαδίκτυο. Συζητήσαμε για τις προσωπικές και τις δημόσιες πληροφορίες καθώς και τι μπορούμε να δημοσιεύουμε στο διαδίκτυο.

ΦΡΙΞΟΣ 3

Γ. Διαπροσωπικές σχέσεις

Στόχος της ενότητας είναι τα παιδιά:

- Να αντιληφθούν τη σημασία των διαπροσωπικών σχέσεων στη ζωή του ατόμου.
- Να συζητήσουν για την οικογένεια και τις οικογενειακές σχέσεις.
- Να εξερευνήσουν τα διάφορα είδη οικογένειας.
- Να μάθουν αποδεκτούς κώδικες επικοινωνίας και συμπεριφοράς στο οικογενειακό πλαίσιο.
- Να συζητήσουν για το πώς έρχονται στο κόσμο (βιολογική και κοινωνική / διαπροσωπική διάσταση της τεκνοποίησης)

Η ενότητα αυτή θα πραγματοποιηθεί σε δύο μέρη τα οποία εισάγονται κάθε φορά με ένα γράμμα του Φρίξου.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

Αγαπημένα μου παιδιά γεια σας και χαρά σας!

Δε ξέρω πως να σας ευχαριστήσω για τα γράμματα που στείλατε στο Δικαστήριο των Ζώων! Η μαμά μου σας ευχαριστεί και αυτή πάρα πολύ. Μου το είχε πει ότι τα παιδιά είστε καλοί φίλοι! Οι δικαστές αποφάσισαν να με αθωώσουν γιατί όπως τους εξηγήσατε και εσείς δεν ήξερα τους κανόνες σωστής συμπεριφοράς στο δημόσιο και ιδιωτικό χώρο. Τώρα όμως τους έμαθα και μάλιστα τους έμαθα παίζοντας! Γιούπι!

Για τη βοήθειά σας θέλω να σας κάνω ένα δώρο. Σας στέλνω μια ταινία που νομίζω ότι θα σας αρέσει. Εγώ πάντως και οι φίλοι μου διασκεδάσαμε πολύ παρακολουθώντας την.

Με πολλή αγάπη,

Ο φίλος σας ο Φρίξος

Οι εκπαιδευτικοί με αφορμή το δώρο του Φρίξου μπορούν να οργανώσουν μια ημέρα προβολής. Δηλαδή, ίσως στο τέλος της εβδομάδας, να δείξουν στα παιδιά την ταινία φτιάχνοντας ποπ-κορν και σερβίροντας χυμούς. Έτσι η όλη διαδικασία θα έχει ακόμη περισσότερο την έννοια του δώρου και της επιβράβευσης για τα παιδιά.

Η ταινία είναι «Το βιβλίο της ζούγκλας» και μπορείτε να βρείτε μια παλιά της έκδοση στο διαδίκτυο στο:

<https://www.youtube.com/watch?v=iQvxtwp-WsU>

Είναι σημαντικό να δείξουμε αυτή την ταινία καθώς θα χρησιμοποιηθεί στη συνέχεια ως εισαγωγή για την τρίτη ενότητα του ΦΡΙΞΟΥ που αφορά την οικογένεια.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

Λίγες ημέρες μετά την προβολή της ταινίας «Το βιβλίο της ζούγκλας» έρχεται στην τάξη το επόμενο γράμμα του Φρίξου.

Αγαπημένα μου παιδιά γεια σας και χαρά σας.

Σήμερα είμαι πολύ χαρούμενος. Η μαμά και ο μπαμπάς μου μου είπαν ότι σε λίγο καφρό θα έχω ένα αδελφάκι. Η οικογένειά μου θα μεγαλώσει μου είπαν. Στην αρχή δεν κατάλαβα πως μπορεί να συμβεί αυτό. Ρώτησα αν θα παίρναμε ένα αδελφάκι από κάποιο μέρος που βρίσκονται τα αδελφάκια και περιμένουν να τα πάρουμε. Ή αν θα μας το έφερνε κάποιος στο σπίτι. Ρώτησα αν θα είναι μεγαλύτερο από εμένα και αν θα ξέρει να μιλά. Επίσης με ενδιέφερε πολύ να μάθω τι θα μπορούσα να παίζω μαζί του. Ρώτησα τόσα πολλά που η μαμά και ο μπαμπάς στο τέλος βάλαν τα γέλια και σήκωσαν τα χέρια ψηλά σα να τους σημάδευα με πιστόλι! Μετά μου έδειξαν μια μικρή ταινία για να λυθούν οι απορίες μου! Το ξέρατε ότι τα μωρά μεγαλώνουν στο σώμα της μαμάς σιγά σιγά! Το ξέρατε ότι τα μωρά γίνονται από τη μαμά και το

μπαμπά μαζί! Απίστευτο! Η μαμά και ο μπαμπάς μου είπαν ότι αυτό που φτιάχνει τα παιδάκια και ενώνει τις οικογένειες είναι η αγάπη.

Οι γονείς μου μου είπαν ότι τώρα με το νέο αδελφάκι μεγαλώνει η οικογένειά μας. Θα κάνουμε όλα τα πράγματα που κάναμε μέχρι τώρα αλλά για περισσότερους! Είχα μια αγωνία αν με το νέο αδελφάκι συνεχίσουμε να πηγαίνουμε εκδρομές και ταξίδια που τόσο μου αρέσουν, αν η μαμά μου θα έρχεται να με παίρνει από το σχολείο και αν θα έχω παιχνίδια για να παίζω. Δε θέλω το αδελφάκι να μου πάρει όλα τα παιχνίδια! Οι γονείς μου είπαν ότι αυτά τα πράγματα δεν αλλάζουν σε μια οικογένεια. Όχι μόνο θα έχω τα παιχνίδια μου αλλά σε λίγο καιρό θα έχω και παρέα για να παίζω όποτε θέλω. Τους ρώτησα αν το αδελφάκι μου θα είναι αγόρι σαν και μένα ή κορίτσι αλλά δεν ήξεραν να μου πουν. Λέτε να πρέπει να μάθω και κοριτσίστικα παιχνίδια; Γιατί όχι!

Λοιπόν σας ζάλισα, το ξέρω, αλλά είμαι τόσο ενθουσιασμένος με τα νέα. Ρώτησα τη μαμά αν και εσείς έχετε αδελφάκια και πως έρχονται στον ανθρώπινο κόσμο. Η μαμά μου είπε να ψάξω στη βιβλιοθήκη του παππού και έτσι βρήκα μια μικρή ταινία για σας αλλά και πολλά παιχνίδια για τις οικογένειες!

Α! και κάτι ακόμα... όταν μου είπε η μαμά και ο μπαμπάς ότι η αγάπη δημιουργεί τα παιδάκια και ενώνει τις οικογένειες στην αρχή φοβήθηκα μήπως με πολλά παιδάκια τελειώσει η αγάπη του μπαμπά και της μαμάς... αλλά συμβαίνει κάτι φανταστικό. Οι γονείς μου είπαν ότι η αγάπη είναι «ανεξάντλητη». Αυτή ήταν δύσκολη λέξη για μένα. Σημαίνει ότι δεν τελειώνει ποτέ! Και επίσης ότι με όσους περισσότερους μοφάζεσαι αγάπη τόσο μεγαλύτερη αυτή γίνεται!!

Τέλεια!! Εγώ λοιπόν σας αγαπώ όλους και την οικογένειά μου και το νέο μου αδελφάκι!

Με πολλή αγάπη

Ο φίλος σας ο Φρίξος

Πώς ήρθα στον κόσμο

Συζητάμε με τα παιδιά για τα νέα του Φρίξου. Ένα καινούργιο αδελφάκι είναι πολύ μεγάλο νέο. Αρχίζουμε να ρωτάμε για τις οικογένειες των παιδιών. Τα αφήνουμε λίγο να μιλήσουν για την οικογένειά τους. Στη συνέχεια ρωτάμε αν θέλουν να δουν τη μικρή ταινία που μας έστειλε ο Φρίξος. Παρακολουθούμε με τα παιδιά την ταινία. Δίνουμε λίγο χρόνο για να τη συζητήσουμε αν υπάρχουν συγκεκριμένες απορίες.

<https://www.youtube.com/watch?v=3PRDQxhUkVI&index=19&list=PLD0FEBF5C2258525E>

Τι κάνω με την οικογένειά μου

Τα παιδιά κάθονται σε κύκλο. Παίρνουμε ένα μπαλάκι ή άλλο αντικείμενο. Αυτός που κρατά το μπαλάκι σηκώνεται και μας λέει κάτι που κάνει με την οικογένειά του και του αρέσει. Στη συνέχεια δίνει το μπαλάκι στο διπλανό του για να συνεχίσει. Λέμε στα παιδιά ότι το παιχνίδι θα έχει και επιστροφή οπότε θα πρέπει να δίνουν προσοχή και να θυμούνται τι είπαν οι συμμαθητές τους.

Επιστροφή: όταν τελειώσουν όλα τα παιδιά τους λέμε ότι θα κάνουμε την επιστροφή. Αυτή τη φορά ξεκινώντας από το τέλος, θα δίνουμε το μπαλάκι στο διπλανό μας και θα του λέμε αυτό που είπε ότι κάνει με την οικογένειά του και του αρέσει. Προσπαθούν όλα τα παιδιά να θυμηθούν αυτό που είπε ο διπλανός τους, δηλαδή ο προηγούμενος.

Αγαπώ την οικογένειά μου γιατί ... με το α, το β και το νι...

Τα παιδιά κάθονται πάλι στον κύκλο. Παίρνουμε ένα μπαλάκι. Τους δίνουμε λίγο χρόνο να σκεφτούν πολλά πράγματα τα οποία τους κάνουν να αγαπούν την οικογένειά τους.

Η/Ο εκπαιδευτικός έχει βάλει μέσα σε ένα σακουλάκι γράμματα της αλφαβήτου (μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε και γράμματα του scrabble ή αντίστοιχων

παιχνιδιών). Σε περίπτωση που δεν έχετε να χρησιμοποιήσετε γράμματα μπορεί ο/η εκπαιδευτικός να επιλέγει ένα γράμμα και να το λέει προφορικά ή κάθε φορά, το προηγούμενο παιδί να λέει προφορικά το γράμμα από το οποίο θα πει τη φράση το επόμενο.

Λέμε ότι θα πρέπει ο καθένας / καθεμία που κρατά το μπαλάκι να σκεφτεί ένα λόγο που αγαπά την οικογένειά του. Κάθε φορά που κάποιος παίρνει το μπαλάκι (από το διπλανό του ή από όποιον του το πέταξε) ο/η εκπαιδευτικός βγάζει ένα γράμμα από το σακουλάκι.

Το παιδί πρέπει να σκεφτεί ένα λόγο που ξεκινά από αυτό το γράμμα.

Ο κόμπος

Τα παιδιά όρθια απλώνουν τα χέρια μπροστά. Τους λέμε να κλείσουν τα μάτια και να προχωρήσουν με απλωμένα χέρια μέχρι να συναντηθούν με την ομάδα. Όταν συναντηθούν τους λέμε με κλειστά μάτια να προσπαθήσουν να πιαστούν από τα χέρια των άλλων.

Προσοχή! Για να πετύχει η άσκηση λέμε από πριν στα παιδιά ότι η μία παλάμη μας θα βρει μόνο μια άλλη παλάμη. Δεν πιάνουμε καρπούς, βραχίονες ή άλλο μέρος του χεριού. Όταν όλοι έχουν πιαστεί τα παιδιά ανοίγουν τα μάτια. Έχουμε φτιάξει ένα θαυμάσιο κόμπο που τώρα θα προσπαθήσουμε να ξεμπερδέψουμε.

Σημείωση: Αν τα παιδιά δυσκολεύονται, κάνουμε την άσκηση πρώτα με ανοιχτά τα μάτια και μετά την επαναλαμβάνουμε με κλειστά μάτια.

Πρόσκληση σε πάρτι

Λέμε στα παιδιά ότι έχουν λάβει μια πρόσκληση για το χορό των οικογενειών της φύσης (βλπ. Παράρτημα). Για να μπορέσουμε όμως να πάμε θα πρέπει να βρούμε την οικογένειά μας. Χωρίζουμε τα παιδιά σε επτά μικρές ομάδες.

Λέμε ότι κάθε ομάδα αντιπροσωπεύει μια οικογένεια της φύσης αλλά για να βρουν ποια, θα πρέπει να λύσουν ένα γρίφο και να συμπληρώσουν το παζλ. Σε κάθε ομάδα λέμε (ή δίνουμε γραπτό) το γρίφο της.

1. Ασπρόμαυρος είμαι εγώ με πόδια κοντά – Για δεξ με όμως πως βουτώ στα παγωμένα τα νερά; (Πιγκουίνος)
2. Παιδί της ζουγκλας είμαι εγώ – όμορφο και ζωηρό... μα έχω μαζί μου τον Μπαλού απ' όλους τον πιο δυνατό. (Μόγλης και Μπαλού)
3. Όχι ένα, όχι δυο, επτά μπεεεεεε... ακούω εγώ! (Κατσικά με τα κατσικάκια)
4. Είμαστε γκρι και πάρα πολλοί – με προβοσκίδα δυνατή... κι απ' όπου περνάμε εμείς μαζί σείεται όλη η γη. (Ελέφαντες)
5. Τέσσερις είμαστε εμείς... κοντοί κι αγκαθωτοί μη μας φοβάσαι μια σταλιά γιατί ξέρεις έναν από εμάς πολύ καλά. (Σκατζόχοιροι)
6. Αν και γαβγίζω εγώ και χλιμιντρίζεις εσύ, θα ζήσουμε όλοι μαζί μια ευτυχισμένη ζωή. (Άλογο και σκύλος)
7. Είμαστε δυο κι αγαπημένοι και με βούλες καλυμμένοι. (Λεοπάρδαλη)

Χρησιμοποιούμε τις πλαστικοποιημένες εικόνες του Παραρτήματος τις οποίες έχουμε κόψει σε έξι κομμάτια (για να γίνει το παζλ).

Ανάλογα με την τάξη μας αποφασίζουμε αν θα βάλουμε όλες τις ομάδες να δουλέψουν μαζί και με τα 36 κομμάτια, ή αν θα δουλέψουν 3-3 και θα διαλέξουν από 18 κομμάτια ή 2-2 με 12 κομμάτια.

Τα παιδιά αφού έχουν λύσει το γρίφο ξέρουν για ποιο ζώο και την οικογένειά του θα πρέπει να ψάξουν. Έτσι σιγά σιγά η κάθε ομάδα γίνεται μια οικογένεια και ετοιμάζεται για το χορό των οικογενειών της φύσης.

Ζητάμε από τα παιδιά να σκεφτούν λίγο το ρόλο τους (δηλαδή την οικογένειά τους).

Μουσική και χορός

- **Χαιρετισμός**

Στο πάρτι των οικογενειών ζητάμε αρχικά από την κάθε οικογένεια να βρει μία κίνηση ώστε να απευθύνουν ένα χαιρετισμό στις υπόλοιπες οικογένειες (π.χ. οι πιγκουίνοι μπορεί να τρίψουν τις μύτες τους, οι ελέφαντες να χτυπήσουν τα πόδια δυνατά, οι σκαντζόχοιροι να κάνουν υπόκλιση κ.α.). Αφήνουμε λίγο χρόνο για να το βρουν και βοηθάμε όποια ομάδα δυσκολεύεται. Όταν τελειώσουν ο δάσκαλος/ νηπιαγωγός χτυπάει τα ξυλάκια και φωνάζει την ομάδα των ζώων που θα ξεκινήσει. Ξυλάκια ο επόμενος... ξυλάκια ο επόμενος...

- Τραγούδι-ορχήστρα ζώων

Έπειτα είναι η ώρα για να τραγουδήσουν στο πάρτι. Πάλι η κάθε ομάδα κάνει ένα μικρό συμβούλιο και αποφασίζει ανάλογα το ρόλο της να βρει ένα χαρακτηριστικό ήχο. Όταν όλες οι ομάδες τελειώσουν, ο δάσκαλος/ νηπιαγωγός σε ρόλο μαέστρου θα δείχνει με την μπαγκέτα του κάθε φορά την οικογένεια ζώων που θα είναι έτοιμη να τραγουδήσει τον ήχο της. Σιγά – σιγά οι οικογένειες εναλλάσσονται γρήγορα και με τυχαία σειρά από τον δάσκαλο-μαέστρο και έτσι έχουμε μια ορχήστρα ζώων. Τα παιδιά βρίσκονται σε εγρήγορση γιατί δεν ξέρουν πότε ο μαέστρος θα δείξει την ομάδα τους για να τραγουδήσουν.

- Χορός

Τέλος, έφτασε η ώρα για να χορέψουν και να κινηθούν λιγάκι. Δημιουργούμε χορευτική ατμόσφαιρα με την επιλογή της κατάλληλης μουσικής (βλπ. Παράρτημα). Αφήνουμε λίγο τα παιδιά να κινηθούν και εκφραστούν.

Τους λέμε να προσπαθήσουν να χορέψουν όπως τα ζώα της οικογένειάς τους. Τα κατσικάκια χοροπηδάνε, τα πιγκουινάκια κινούνται με μικρά κοφτά βήματα και κολλημένα τα χέρια στο πλάι, κλπ.

Η συνέντευξη

Αφού για λίγο επικρατήσει η χορευτική ατμόσφαιρα λέμε στα παιδιά ότι τώρα οι οικογένειες θα δώσουν μια συνέντευξη για το περιοδικό του δάσους. Λέμε στις ομάδες ότι έχουν λίγα λεπτά για να σκεφτούν την οικογένειά τους και τι κάνουν μαζί. Γυρνάμε σε κάθε ομάδα και βοηθούμε τη συζήτηση.

Η/Ο εκπαιδευτικός κάνει το/τη δημοσιογράφο. Τα παιδιά κάθονται σε κύκλο. Στη μέση του κύκλου βάζουμε 4-5 καρτέκλες (μία για τη δημοσιογράφο και τις υπόλοιπες για τα μέλη της οικογένειας). Ο δημοσιογράφος κάθεται στην καρτέκλα του και αρχίζει τη συνέντευξη καλώντας την πρώτη οικογένεια. Κάθε φορά η/ο δημοσιογράφος πριν αρχίσει τη συνέντευξη παρουσιάζει την κάθε οικογένεια.

- Θα καλωσορίζουμε την κυρία κατσικά με τα εφτά της κατσικάκια....
- Καλωσορίζουμε το Μόγλη με το Μπαλού
- Έχουμε κοντά μας τους δύο πιγκουίνους με το πιγκουινάκι τους....

Και συνεχίζουμε κατ' αυτόν τον τρόπο.

Στη συνέχεια θα κάνει κάποιες ερωτήσεις για κάθε οικογένεια. Οι ερωτήσεις πρέπει να προσανατολίζονται τόσο προς τις κοινές δραστηριότητες όσο και προς την φροντίδα και αγάπη που παίρνουν και δίνουν τα μέλη μιας οικογένειας.

Μερικά παραδείγματα ερωτήσεων είναι τα παρακάτω:

- Κυρία κατσικά. Έχετε εφτά κατσικάκια, σήμερα μαζί μας έχουμε δύο από αυτά. Πέστε μου αρρωσταίνουν συχνά τα μικρά σας;
- Εσύ μικρό μου κατσικάκι τι παιχνίδια παίζεις με τα αδελφάκια σου;
- Ξέρουμε ότι ο μπαμπάς μένει σε μια άλλη πόλη. Πόσο συχνά τον επισκέπτεστε;

Η συνέντευξη κρατά λίγα λεπτά για κάθε οικογένεια.

Αναμνηστική «φωτογραφία»

Τέλος η/ο δημοσιογράφος ευχαριστεί όλες τις οικογένειες για τη συμβολή τους.

Θα χρειαστεί όμως κάτι τελευταίο για το ρεπορτάζ του. Θα ήθελε μια εικόνα ή φωτογραφία της κάθε οικογένειας. Κάθε ομάδα / οικογένεια παίρνει μια κόλλα Α4. Τα παιδιά της κάθε ομάδας θα πρέπει να ζωγραφίσουν μια «οικογενειακή τους φωτογραφία» για το περιοδικό.

Εναλλακτικά οι εκπαιδευτικοί μπορούν να φωτογραφίσουν τις οικογένειες που θα ποζάρουν ανάλογα με το ρόλο τους η κάθε μία. Οι φωτογραφίες μπορούν να κολληθούν στην τάξη στη γωνιά του προγράμματος. Σε μεγαλύτερες τάξεις τα παιδιά μπορούν να γράψουν και μια μικρή λεζάντα για τη φωτογραφία / ζωγραφιά τους.

Λέμε ότι θα στείλουμε τις φωτογραφίες στο περιοδικό του δάσους αλλά και στο ΦΡΙΞΟ για να χαρεί και να δει ότι διασκεδάσαμε με τα παιχνίδια του.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Προτεινόμενα τραγούδια για το χορό των οικογενειών:

- <https://www.youtube.com/watch?v=AgCMat5aQyY>
Greek Finger Family Collection | οικογένεια δάχτυλο συλλογή |
- https://www.youtube.com/watch?v=1B2_ebEeAFA
ΟΠΟΥ ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΓΑΠΗ- παιδική χορωδία Σπύρου Λάμπρου
- <https://www.youtube.com/watch?v=eYqXmYfU5qE>
Μόνο μια λέξη
- <https://www.youtube.com/watch?v=aer2ruAHzHE>
ΚΑΛΥΤΕΡΟΣ ΜΠΑΜΠΑΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΕΙΣΑΙ ΕΣΥ
- <https://www.youtube.com/watch?v=GSJSMWIWOU4>
Η ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΜΑΜΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ
- <https://www.youtube.com/watch?v=UKyt4oX0f1A>
ΠΑΙΔΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ-"ΜΑΝΟΥΛΑ"-ΠΑΙΔΙΚΗ ΧΟΡΩΔΙΑ ΣΠΥΡΟΥ ΛΑΜΠΡΟΥ
- <https://www.youtube.com/watch?v=mETcXsVJFvI>

Zorita - Dance Me To The End of Love

- <https://www.youtube.com/watch?v=g3WQLI3i514>

ΣΤΟ ΤΣΙΡΚΟ ΤΟΥ ΝΙΝΟ

Πρόσκληση σε πάρτι

Αγαπητά μου παιδιά,

Σας καλώ στο πάρτι των οικογενειών του δάσους. Θα περιμένω να γνωρίσω κάθε οικογένεια που θα φτιάξετε στην τάξη και να σας γνωρίσω και την δική μου. Σας υπόσχομαι ότι θα χορέψουμε, θα παίξουμε και θα διασκεδάσουμε πολύ!

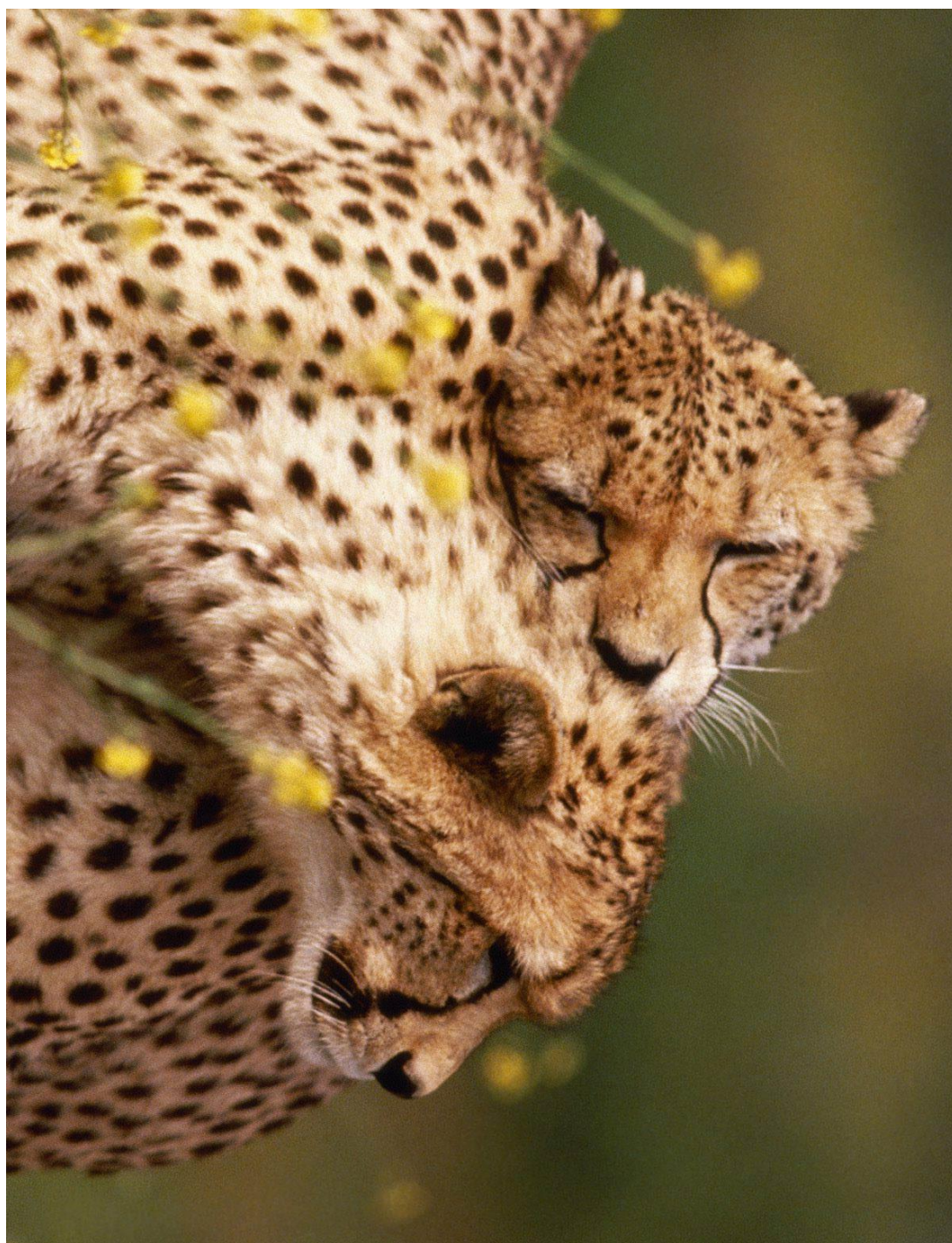
Με αγάπη

Ο φίλος σας Φρίξος

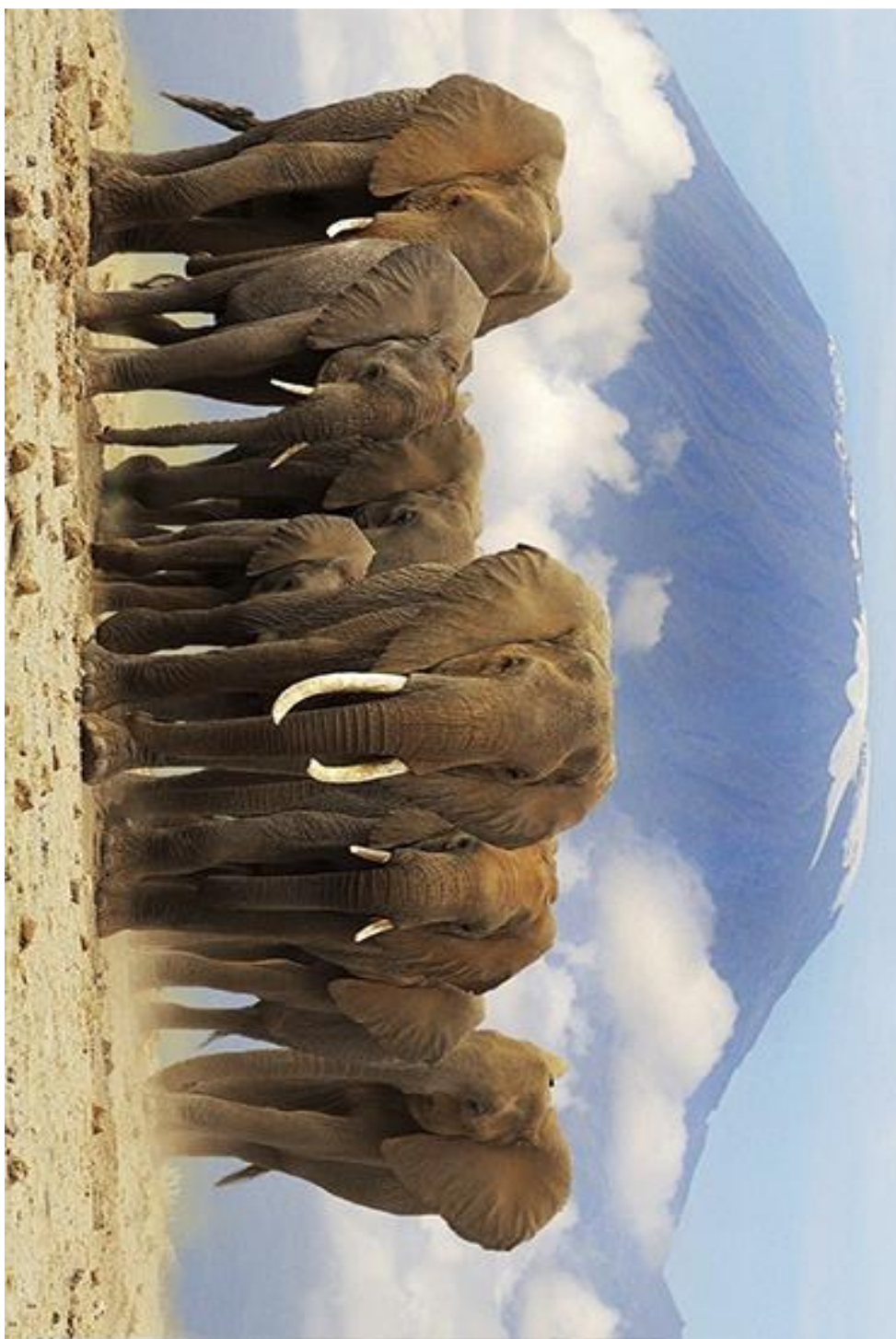
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ

Τι μάθαμε με το ΦΡΙΞΟ στη τρίτη ενότητα

Στη τρίτη ενότητα μιλήσαμε για το πώς γεννιούνται τα παιδιά και για την οικογένεια. Μιλήσαμε για τα ωάρια και τα σπερματοζωάρια και για το πώς αναπτύσσεται το μωρό για εννιά μήνες στην κοιλιά της μητέρας. Μιλήσαμε επίσης για την αγάπη, το συναίσθημα που οδηγεί τη μαμά και τον μπαμπά να ενωθούν και να δημιουργήσουν παιδιά. Είπαμε ότι η οικογένειά μας, μας φροντίζει και μας δίνει προστασία και αγάπη. Υπάρχουν πολλές μορφές οικογένειας αλλά αυτό που ενώνει όλες τις οικογένειες είναι το δέσιμο και η αγάπη που μοιράζονται τα μέλη της.

ΦΡΙΞΟΣ 4

Δ. Κοινωνικές δεξιότητες

Στόχος της ενότητας είναι τα παιδιά:

- Να εξερευνήσουν τα διάφορα συναισθήματα και τις καταστάσεις που αυτά δημιουργούνται.
- Να ενδυναμωθούν ώστε να αναγνωρίζουν προσωπικά συναισθήματα και να μπορούν να τα εκφράσουν.
- Να ενδυναμωθούν ώστε να έχουν δυναμική στάση απέναντι σε αρνητικές συμπεριφορές ή στάσεις.

Στο σχολείο έρχεται το νέο γράμμα από το Φρίξο!

Αγαπημένοι μου φίλοι γεια σας και χαρά σας!

Δηλαδή τι χαρά! Σήμερα σας γράφω γιατί είμαι στενοχωρημένος! Η μαμά μου λέει ότι όταν είμαστε στενοχωρημένοι πρέπει να μιλάμε στους φίλους μας γι' αυτό που μας στενοχωρεί. Έτσι, λέει, μοιράζεται η λύπη μας. Σκέφτηκα κι εγώ να σας γράψω γιατί είμαστε φίλοι και με βοηθήσατε πολύ σε εκείνη την παλιά περιπέτεια που είχα με το Δικαστήριο των Ζώων. Θυμάστε; Δε ξέρω βέβαια αν μπορείτε να με βοηθήσετε και τώρα.

Για να πω την αλήθεια δε ξέρω ούτε πώς να σας πω αυτό που με βασανίζει. Είναι κάτι που με κάνει να ντρέπομαι λίγο. Βέβαια η μαμά λέει ότι οι φίλοι μας δεν μας κακοχαρακτηρίζουν και δεν πρέπει να ντρεπόμαστε να μιλήσουμε σε αυτούς.

Λοιπόν, να... μερικές φορές φοβάμαι, όταν ξαπλώνω στο κρεβάτι μου τη νύχτα! Να το είπα!

Χθες το βράδυ ήταν μια τέτοια νύχτα. Ξάπλωσα, αλλά ο ύπνος δεν με έπαφνε για πολλή ώρα. Νόμιζα ότι κάτι κρυβόταν στο δωμάτιό μου. Ίσως κάποιο τέρας ή κάποιο ξωτικό! Νόμιζα ότι άκουσα ένα μικρό θόρυβο από την ντουλάπα μου.

Σηκώθηκα λοιπόν και πήγα στο δωμάτιο των γονιών μου. Τους είπα ότι θέλω να κοιμηθώ μαζί τους για να μη φοβάμαι! Αλλά ο μπαμπάς μου με ξαναπήγε στο δωμάτιό μου. Ψάξαμε μαζί και την ντουλάπα και κάτω από το κρεβάτι. Δεν κρυβόταν τίποτε εκεί. Ο μπαμπάς είπε να μη φοβάμαι γιατί το σπίτι μας είναι ασφαλές και ότι τα παιδάκια πρέπει να κοιμούνται στο δωμάτιό τους. Εγώ όμως λέω ότι αυτό δεν είναι δίκαιο. Γιατί δηλαδή να κοιμάμαι εγώ μόνος μου και ο μπαμπάς μου να έχει τη μαμά μου; Εντωμεταξύ, είδα και μια κούνια στο δωμάτιο των γονιών μου και κατάλαβα ότι την ετοιμάζουν για το αδελφάκι που περιμένουμε!

Εγώ συνεχίζω να είμαι πολύ λυπημένος με όλα αυτά. Αλλά σας ευχαριστώ που με ακούσατε! Σας στέλνω και μερικά παιχνίδια για να σας δείξω την αγάπη μου.

Με αγάπη.

Ο φίλος σας ο Φρίξος!

Οι λίστες της χαράς και της λύπης

Μόλις τελειώσει το γράμμα συζητάμε με τα παιδιά για τα συναισθήματα που νιώθει ο Φρίξος. Εξηγούμε ότι τα συναισθήματα είναι αυτό που νιώθουμε. Αυτό που νιώθουμε κάθε φορά επηρεάζει και την συμπεριφορά μας. Πολλά πράγματα μας κάνουν και αισθανόμαστε διαφορετικά. Ένα συναισθήμα του Φρίξου στο γράμμα του ήταν η λύπη που είναι το αντίθετο της χαράς.

Λέμε στα παιδιά ότι ο Φρίξος μας έστειλε ένα πολύ όμορφο ποίημα για τα δύο αυτά συναισθήματα. Διαβάζουμε στα παιδιά το ποίημα της Ρ. Δαμηλάκη:

«Χαρά και λύπη»

Είναι στιγμές που νιώθω στην καρδιά

αγκαθάκι βαθιά να την τρυπά.

Λύπη λέγεται θαρρώ
σύννεφα μου φέρνει στο μυαλό!

Θέλω ουράνιο τόξο να φανεί
χρώματα, ελπίδα και χαρά
ταξιδεύουν στην ψυχή!

Τα σύννεφα συχνά φέρνουν βροχή
καταιγίδα δυνατή.
Κοιτάζουμε τον ουρανό ψηλά
μήπως αλλάξει ξαφνικά.

Θέλω ουράνιο τόξο να φανεί
χρώματα, ελπίδα και χαρά
ταξιδεύουν στην ψυχή!

Προτείνουμε να φτιάξουμε λίστες με αυτά που μας κάνουν να αισθανόμαστε χαρούμενοι και με αυτά που μας κάνουν να λυπόμαστε με τον παρακάτω τρόπο:

Τα παιδιά κάθονται σε κύκλο. Κάθε παιδί με τη σειρά απαγγέλει το ποίημα «Τι με κάνει αληθινά» της Ρ. Δαμηλάκη και προσθέτει μια λέξη που καταγράφεται στη λίστα.

Η λίστα της χαράς μπορεί να γραφεί σ' ένα χαρούμενο πρόσωπο και η λίστα της λύπης σ' ένα λυπημένο προσωπάκι.

Εναλλακτικά το κάθε παιδί παίρνει ένα αντίγραφο του ποιήματος και αφού το διαβάσει γράφει ή ζωγραφίζει τη λέξη. Στη συνέχεια στον κύκλο κάθε παιδί απαγγέλει το ποίημα και δείχνει τη λέξη ή τη ζωγραφιά του. Όλες οι λέξεις ή οι ζωγραφιές μαζεύονται στο κέντρο της ομάδας. Το ίδιο επαναλαμβάνεται και για τα δύο ποιήματα.

Τι με κάνει αληθινά,

χαρά να έχω στην καρδιά;

Βρίσκω λέξεις στο λεπτό,

που με κάνουν να χαρώ....

ΛΕΞΗ:

Τι με κάνει αληθινά,

λύπη να έχω στην καρδιά;

Βρίσκω λέξεις στο λεπτό,

που με κάνουν να λυπηθώ....

ΛΕΞΗ:

Η χαρουμενολυπημένη πεταλούδα

Θυμίζουμε στα παιδιά το γράμμα του Φρίξου. Λέμε ότι η χαρά είναι ένα υπέροχο συναίσθημα αλλά και η λύπη είναι κάτι που πολλές φορές αισθανόμαστε. Είναι και τα δύο φυσιολογικά συναισθήματα. Οι άνθρωποι έχουμε μάθει να εκφράζουμε αυτά τα δύο συναισθήματα όχι μόνο με λόγια και εκφράσεις αλλά επίσης με χρώματα και μουσικές. Λέμε στα παιδιά ότι θα φτιάξουμε μια χαρουμενολυπημένη πεταλούδα. Δίνουμε στα παιδιά το σχέδιο της πεταλούδας (βλπ. Παράρτημα) και τους ζητάμε να το διπλώσουν ακριβώς στη μέση. Η μισή

πεταλούδα θα είναι χαρούμενη και η άλλη μισή λυπημένη. Τα παιδιά επιλέγουν τα αντίστοιχα χρώματα για να ζωγραφίσουν τα δύο μέρη της πεταλούδας.

Στο τέλος όταν τα παιδιά τελειώσουν τις πεταλούδες τους, τους προτείνουμε να στείλουμε στο Φρίξο μερικές από τις χαρούμενες πεταλούδες για να νιώσει καλύτερα. Κόβουμε τις πεταλούδες στη μέση. Τις χαρούμενες τις συρράπτουμε μαζί σαν ένα βιβλιαράκι χαρούμενων πεταλούδων. Τις λυπημένες λέμε στα παιδιά ότι θα τις μαζέψουμε και τελετουργικά τις τοποθετούμε σε ένα φάκελο και τις στέλνουμε στη χώρα του ΠΟΤΕ ΠΟΤΕ!

Το καπέλο του φόβου

Δίνουμε στα παιδιά το μισό από ένα φύλλο Α4. Τους ζητάμε να σκεφτούν για λίγο κάτι που τους τρομάζει. Τους ζητάμε να το ζωγραφίσουν. Στη συνέχεια διπλώνουν το χαρτί τους και το ρίχνουν στο «καπέλο του φόβου», ένα καπέλο που έχουμε αφήσει σε κάποιο σημείο της τάξης. Στη συνέχεια τα παιδιά κάθονται σε κύκλο. Με τη σειρά διαλέγουν ένα-ένα μια ζωγραφιά από το καπέλο και προσπαθεί να βρει τι φοβάται το παιδί που έφτιαξε τη ζωγραφιά. Συνεχίζουμε έτσι με όλα τα παιδιά. Όταν τελειώσει η δραστηριότητα συζητούμε με τα παιδιά για τους φόβους μας. Μερικοί φόβοι μπορεί να είναι κοινοί για κάποιους και κάποιοι άλλοι πολύ προσωπικοί. Όλοι οι άνθρωποι φοβόμαστε. Ο φόβος είναι κομμάτι της ζωής μας και πολλές φορές μας προστατεύει. Αυτό που έχει σημασία είναι να μη φοβόμαστε να εκφράσουμε ή συζητήσουμε τους φόβους μας!

Το παραμύθι του Δράκου, τα μπαλόνια κι η χελώνα Ηρεμία

(Διασκευασμένο από το «Ο πράσινος δράκος και το μαγικό κουτί» του Αντώνιου Καλέντζη)

Καθόμαστε σε κύκλο και αφηγούμαστε στα παιδιά την παρακάτω ιστορία:

«Κάποτε σε ένα πανέμορφο δάσος ζούσε ένας πράσινος, μεγάλος δράκος. Κάθε πρωί που ξυπνούσε έβλεπε τα δέντρα του δάσους, έπαιρνε βαθιές αναπνοές και ένιωθε ευτυχισμένος! Το δάσος ήταν τόσο όμορφο που γρήγορα απέκτησε τεράστια φήμη, με αποτέλεσμα να έρχονται από παντού ζώα να μείνουν εκεί. Από τότε ο δράκος έχασε την ησυχία του. Και όχι τίποτα άλλο, άρχισε να νευριάζει εύκολα και να θυμώνει. Την πρώτη φορά που θύμωσε ήταν επειδή τα σκιουράκια μάζεψαν βελανίδια και τα αφήσανε παντού στο έδαφος. Πήγε ο δράκος να κάνει τον περίπατό του, τα πάτησε και άρχισε να χοροπηδά από τον πόνο. Θύμωσε τόσο πολύ που από τον θυμό αυτό άρχισε να μοιάζει σαν μπαλόνι που φουσκώνει.....»

Τα μπαλόνια του θυμού

Διακόπτουμε για λίγο την ιστορία και εξηγούμε στα παιδιά ότι ο θυμός συχνά μοιάζει με ένα μπαλόνι που φουσκώνει και μπορεί να σπάσει αλλά όμως και να ξεφουσκώσει χωρίς να προκαλέσει ζημιά.

Γι' αυτό τους προτείνουμε, για να καταλάβουμε καλύτερα πώς νιώθει ο δράκος, να υποδυθούν ξεφουσκωτά μπαλόνια που αρχίζουν να φουσκώνουν. Μετράμε αργά ως το πέντε. Μόλις φτάσουμε στον τελευταίο αριθμό, τα παιδιά – μπαλόνια έχουν φουσκώσει τόσο που είναι έτοιμα να σπάσουν. Προσπαθούν όμως να μη συμβεί αυτό. Όταν αρχίσουμε να μετράμε ανάποδα από το πέντε έως το ένα, τα παιδιά – μπαλόνια αρχίζουν να ξεφουσκώνουν αργά και τότε ο θυμός μας αποχαιρετά.

Έτσι εμείς συνεχίζουμε την ιστορία:

«.....Φούσκωσε, λοιπόν, τόσο πολύ από θυμό το μπαλόνι του Δράκου, που από το στόμα του βγήκε φωτιά. Το αποτέλεσμα ήταν να καεί το δέντρο δίπλα του, αλλά και η γλώσσα του. Για μέρες δεν μπορούσε ούτε να μιλήσει ούτε να φάει. Μόλις, όμως, συνήλθε, συνέβη κάτι άλλο που τον έκανε να θυμώσει ακόμα περισσότερο. Ένας λαγός έφαγε καρότα και πέταξε τα κοτσάνια έξω από την σπηλιά του δράκου.

Ξαναθύμωσε, τότε, ο πράσινος δράκος, έβγαλε φωτιά από το στόμα του, έκαψε δυο δέντρα αυτή την φορά και έκανε μεγαλύτερη ζημιά στην γλώσσα του. Όσο για την γλώσσα του, είχε γεμίσει φουσκάλες και τον έκανε να τρώει μόνο γιαούρτι και να μιλάει ...πθεβδά!

Η χελώνα Ηρεμία

Μια μέρα, όμως, ήρθε στο δάσος μια χελώνα που μόλις είδε την μεγάλη καταστροφή, έψαξε να βρει τι έφταιγε. Δεν άργησε να βρει τον δράκο να θυμώνει και να βγάζει φωτιά από το στόμα του, όταν ένας τυφλοπόντικας είχε γεμίσει τον τόπο με τρύπες. Τότε η χελώνα που την έλεγαν Ηρεμία και επειδή ήταν σοφή κατάλαβε τι είχε συμβεί, μοιράστηκε μαζί του το μυστικό της τρόπο για να μη θυμώνουμε όταν μαλώνουμε μεταξύ μας.

«Καλέ μου Δράκε τι είναι αυτά που κάνεις από το θυμό σου; Δεν καταλαβαίνεις πως έτσι κάνεις κακό και στους γύρω σου και στον εαυτό σου... Άκου λοιπόν, ένα μυστικό... εγώ όταν θυμώνω, σταματώ αμέσως και μένω ακίνητη. Μπαίνω στο καβούκι μου και παίρνω τρεις βαθιές αναπνοές.

Στη συνέχεια σκέφτομαι: «Μπορώ να είμαι ήρεμη και να σκεφτώ λύσεις για το πρόβλημά μου.» Όταν ηρεμήσω, βγαίνω από το καβούκι μου και λύνω το πρόβλημά μου με ειρηνικό τρόπο. Τόσο απλό. Έλα τώρα να το κάνουμε μαζί για να καταλάβεις...»

Αυτό μας δίνει αφορμή για να χωρίσουμε τα παιδιά σε δυο ομάδες: τα χελωνάκια και αυτούς που προκαλούν το θυμό στα χελωνάκια, τα πειραχτήρια . Οι ομάδες στέκονται απέναντι. Ο/Η εκπαιδευτικός δίνει τις οδηγίες έτσι ώστε τα πειραχτήρια να κάνουν κάτι και να θυμώσουν τα χελωνάκια

Π.χ. « Και τώρα το κάθε πειραχτήρι πηγαίνει στο χελωνάκι του και το κοροϊδεύει... ή του βγάζει γλώσσα..... ή του πειράζει το καβούκι κ.α. »

Τα χελωνάκια θυμώνουν πολύ αλλά προσπαθούν να συγκρατηθούν και ακολουθούν την τακτική της χελώνας Ηρεμίας:

Πάνε να θυμώσουν ΑΛΛΑ θυμούνται: **Σταματώ- Μπαίνω στο καβούκι** μου και **ανασαίνω** αργά- **Σκέφτομαι** και **Επιλέγω** την πιο ειρηνική και δίκαιη λύση - **Βγαίνω** και τα χελωνάκια **ρωτούν** όλα μαζί τα πειραχτήρια τους που ωστόσο έχουν παγώσει ώστε να μην συνεχίσουν τον καβγά:

« Τώρα ηρέμησα πολύ, ψάχνουμε λύση ειρηνική;»

Τότε τα πειραχτήρια ξεπαγώνουν και χειροκροτούν τα χελωνάκια που κατάφεραν να ηρεμήσουν και να μην προκαλέσουν ζημιά ούτε στον εαυτό τους ούτε στο περιβάλλον τους, όπως ο δράκος.

Ύστερα οι ομάδες αντιστρέφουν τους ρόλους για να περάσουν όλοι και από τους δύο ρόλους.

Αφού το παιχνίδι αυτό γίνει 2-3 φορές και μέσα από αυτό βοηθήσουμε και τον δράκο να μάθει να διαχειρίζεται το φόβο του, συνεχίζουμε το τελευταίο κομμάτι του παραμυθιού.

«Μετά από αρκετή εξάσκηση ο δράκος έμαθε να εφαρμόζει το μυστικό της χελώνας Ηρεμίας όταν θυμώνει. Τότε η χελώνα πήγε κοντά του και του είπε:

«Μπράβο καλέ μου Δράκε! Έκανες πολύ καλή δουλειά. Τον τελευταίο καιρό προσπαθείς να διαχειριστείς το θυμό σου και έχεις καταφέρει να μην καις ούτε τα δέντρα αλλά ούτε και την γλώσσα σου φυσικά. Γι' αυτό κι εγώ θα σου κάνω ένα δώρο. Θα σου χαρίσω αυτό το κουτί που είναι μαγικό και ξέρεις γιατί; Γιατί εξαφανίζει το θυμό. Κάθε φορά, λοιπόν, που νιώθεις θυμωμένος και θα εφαρμόζεις το κόλπο με τις αναπνοές, μπορείς, επίσης, να ζωγραφίζεις ή να γράφεις αυτό που σε θύμωσε σε ένα χαρτάκι και να το ρίχνεις εδώ και το κουτί θα παίρνει τον θυμό σου και θα τον εξαφανίζει»

Από εκείνη την ημέρα ο δράκος όχι μόνο δεν θύμωνε, αλλά και σταμάτησε να βγάζει φωτιές και να καίει τα δέντρα. Σήμερα το δάσος έχει γίνει

καταπράσινο, όπως παλιά κι ο δράκος ζει πιο ήρεμος και πιο ευτυχισμένος και χαρούμενος!!!».

Κατά τη διάρκεια της αφήγησης της χελώνας που λέει για το κουτί, η/ο εκπαιδευτικός μπορεί να εμφανίσει πίσω από την πλάτη του το κουτί που το έχει έτοιμο και να κάνει πως το δίνει στον δράκο.

Διαφορετικά μπορεί μετά την ιστορία να φτιάξει ή να έχει έτοιμο και τα παιδιά να ζωγραφίσουν το κουτί το οποίο θα έχει μία σχισμή στην πάνω μεριά, σαν κάλπη. Μπορεί να διακοσμηθεί με δράκους ή με χελώνες. Αυτό το κουτί οι εκπαιδευτικοί μπορούν να το αφήσουν στη γωνιά του θυμού όλη τη χρονιά και να χρησιμεύσει όπως θα χρησίμευε και στον δράκο. Δίπλα από το κουτί μπορείτε να τοποθετήσετε μικρά χαρτάκια και μια μολυβοθήκη με χρώματα ή μολύβια και όταν κάποιο παιδί θυμώνει μπορεί να πηγαίνει να γράφει ή να ζωγραφίζει αυτό που το θυμώνει και να ρίχνει το χαρτάκι του στο κουτί που εξαφανίζει το θυμό. Κάθε μέρα ο δάσκαλος/νηπιαγωγός θα ανοίγει το κουτί και θα παίρνει τα χαρτάκια χωρίς να το δουν τα παιδιά, για να φαίνεται ότι το κουτί καταπίνει τους θυμούς μας. Αν βέβαια το περιστατικό που προκάλεσε θυμό είναι σοβαρό, δεν φτάνει να το καταπιεί το κουτί αλλά ίσως χρειαστεί να το συζητήσουμε και να ασχοληθούμε περισσότερο με αυτό.

Ντετέκτιβ συναισθημάτων

Λέμε στα παιδιά ότι θα γίνουμε ντετέκτιβ συναισθημάτων. Η/Ο εκπαιδευτικός θα διαβάσει μια σειρά από καταστάσεις (ή μπορεί να χρησιμοποιήσει εικόνες με κάρτες) και τα παιδιά θα προσπαθήσουν να καταλάβουν τι συναισθήματα νιώθει ο πρωταγωνιστής ή η πρωταγωνίστρια. Συζητάμε με τα παιδιά και για το συναίσθημα και για τις πιθανές αντιδράσεις. Επίσης συζητάμε για το γεγονός ότι τα συναισθήματα είναι σωματοποιημένα. Δηλαδή κάθε συναίσθημα το νιώθει διαφορετικά το σώμα μας.

Η Ξανθή πηγαίνει στο νήπιο. Χθες στην αυλή όπως έπαιζε κουτσό με τις φίλες της ένιωσε ότι δεν άντεχε άλλο... έπρεπε να πάει γρήγορα στην τουαλέτα.

Ξεκίνησε να τρέχει αλλά δεν πρόφτασε και λέρωσε με τσίσα το παντελόνι της. Οι συμμαθητές και συμμαθήτριές της είδαν το λερωμένο παντελόνι. Η Ξανθή ένιωσε....

Ο Σταμάτης έπαιζε με την μπάλα του στο σαλόνι. Ξαφνικά χωρίς να το θέλει έδωσε μια γερή κλωτσιά και η μπάλα έριξε το καλό βάζο της μαμάς από το τραπέζι! Ο Σταμάτης ένιωσε....

Τα παιδιά της 1^{ης} τάξης του σχολείου μόλις έμαθαν τα ευχάριστα νέα. Η ομαδική τους ζωγραφιά κέρδισε το 1^ο βραβείο στο διαγωνισμό της UNICEF. Τα παιδιά νιώθουν...

Ο Κυριάκος κάθεται μόνος στο παγκάκι στο πάρκο. Ζήτησε από μια παρέα να παίξει μαζί τους ποδόσφαιρο αλλά αυτοί του είπαν ότι δεν έχουν θέση για άλλους. Ο Κυριάκος νιώθει....

Η Αριστέα ψάχνει στο δωμάτιό της για την αγαπημένη της κούκλα αλλά δεν τη βρίσκει πουθενά. Είναι σίγουρη ότι της την έχει πάρει πάλι, χωρίς να την ρωτήσει, η μικρότερη αδελφή της. Η Αριστέα νιώθει....

Μπορείτε να χωρίσετε τα παιδιά σε ομάδες και σε κάθε ομάδα να δώσετε ένα σενάριο. Αφήνετε λίγο χρόνο να το συζητήσουν και όταν κάθε ομάδα ανακοινώσει το σενάριο που έχει και το πόρισμά της, αν είναι σωστό, οι υπόλοιποι ντεντέκτιβ χειροκροτούν τους συναδέλφους τους που το βρήκαν για να λάβουν και την ανάλογη επιβράβευση.

Φανταστική μάσκα

Τα παιδιά κάθονται σε κύκλο. Η/Ο εκπαιδευτικός τους λέει ότι θα πάρουν από ένα συναίσθημα ο καθένας ή η καθεμία. Κάθε παιδί με τη σειρά θα ακούει το συναίσθημα, θα σκέφτεται λίγο, θα έρχεται στη μέση του κύκλου και θα προσπαθεί να μιμηθεί με τις εκφράσεις του προσώπου και τις κινήσεις του σώματος το συγκεκριμένο συναίσθημα. Συζητάμε με τα παιδιά για το συναίσθημα και πως εκφράζεται στο πρόσωπο ή στο σώμα. Επίσης πως θα συμπεριφερόμασταν με βάση το συγκεκριμένο συναίσθημα.

Εναλλακτικά, έχουμε γράψει τα συναισθήματα σε μικρά κομμάτια χαρτί. Το κάθε παιδί διαλέγει ένα χαρτάκι και μιμείται το συναίσθημα. Οι υπόλοιποι προσπαθούν να μαντέψουν το συναίσθημα. Γίνεται συζήτηση.

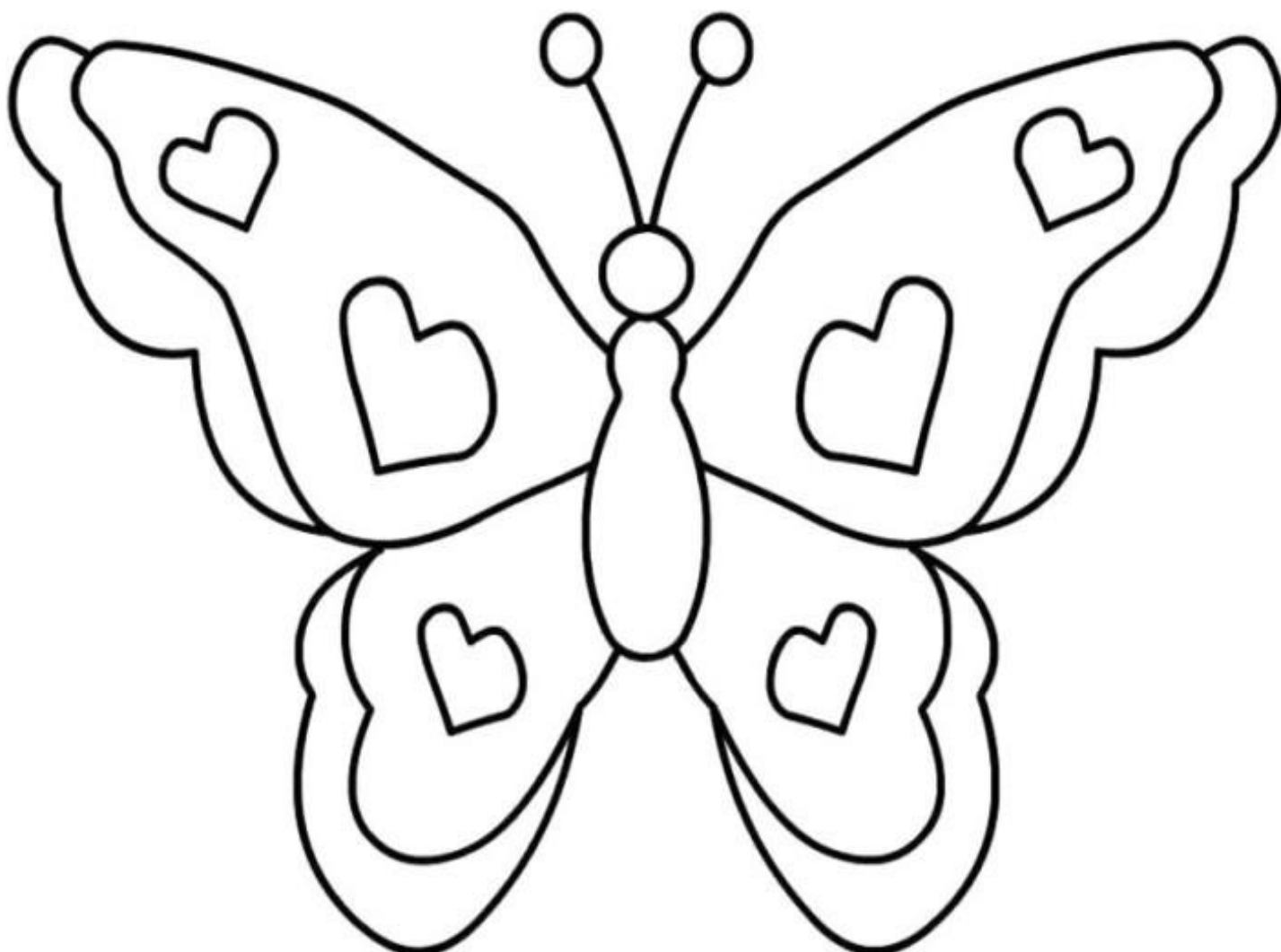
Επίσης, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει το ταμπουρίνο, να το χτυπάει με γρήγορο ρυθμό και μόλις σταματήσει θα δίνει ένα συναίσθημα με τη φράση «Νιώθω...» π.χ. λυπημένος, χαρούμενος, θυμωμένος, έκπληκτος κ.α.. Τα παιδιά βρίσκονται σε εγρήγορση για να ακούσουν το συναίσθημα που θα εκφράσουν. Μπορεί, ακόμα, ο μισός κύκλος να εκφράσει το συναίσθημα και να παγώσει μετά και ο άλλος μισός να παρατηρήσει τα παγωμένα αγάλματα συναισθημάτων και να συζητήσουν πόσες διαφορετικές εκφράσεις έχει ένα ίδιο συναίσθημα.

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ

Τι μάθαμε με το ΦΡΙΞΟ στην τέταρτη ενότητα

Στην τέταρτη ενότητα μιλήσαμε για τα συναισθήματα. Εξερευνήσαμε μαζί με τα παιδιά κάποια βασικά συναισθήματα όπως: η χαρά, η λύπη, ο θυμός και ο φόβος. Συζητήσαμε για τα συναισθήματα αυτά και περάσαμε το μήνυμα ότι τα συναισθήματα είναι κομμάτι της ανθρώπινης ύπαρξης. Κανένας δεν πρέπει να ντρέπεται ή να φοβάται για τα συναισθήματά του. Επίσης ότι αυτά που νιώθουμε συνήθως εκφράζονται και με κάποιο τρόπο στο σώμα μας. Τέλος είπαμε ότι πρέπει να μάθουμε να εκφράζουμε τα συναισθήματά μας, είναι σωστό να μπορούμε να μιλάμε για τα συναισθήματά μας στους ανθρώπους που αγαπάμε και εμπιστευόμαστε αλλά με το σωστό τρόπο. Μιλήσαμε για τη διαχείριση του θυμού που πολλές φορές είναι το συναίσθημα που μας «βάζει σε μπελάδες». Μέσα σε αυτό το πλαίσιο δείξαμε και κάποιες πρακτικές διαχείρισης του θυμού που μπορούμε να εφαρμόσουμε στην τάξη αλλά και στην καθημερινή μας ζωή.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΦΡΙΞΟΣ 5

Ε. Πρόληψη κακοποίησης

Στόχος της ενότητας είναι τα παιδιά:

- Να αντιληφθούν τη σημασία και τη διαφορά μεταξύ καλού και κακού μυστικού.
- Να καταλάβουν τα σωματικά όρια και τα δικαιώματα στο σώμα και την ιδιωτικότητα.
- Να γνωρίσουν τρόπους και μεθόδους επικοινωνίας σε περίπτωση προβλήματος.

Η ενότητα χωρίζεται σε δύο μέρη που καλό είναι να γίνουν διαφορετικές ημέρες.

Α' Μέρος

Στο σχολείο έρχεται το νέο γράμμα από το Φρίξο!

Αγαπημένοι μου φίλοι γεια σας και χαρά σας!

Σας γράφω κρυφά γιατί αυτό που θέλω να σας πω μου είπαν να το κρατήσω μυστικό! Αλλά εγώ δε μπορώ άλλο και θέλω, νιώθω άσχημα! Πρέπει να το μοιραστώ με κάποιον. Πριν λίγες μέρες συνέβη κάτι στο δάσος. Είχα πάει να μαζέψω λουλούδια για τη μαμά μου όταν ξαφνικά είδα να βγαίνει τρέχοντας από το σπίτι της αλεπούς ένα αρκουδάκι. Αυτό το αρκουδάκι εγώ το ήξερα από το σχολείο αλλά δε ξέρω το όνομά του. Πηγαίνει σε μικρότερη τάξη. Ξαφνιάστηκα όταν είδα το αρκουδάκι να πετάγεται τόσο γρήγορα και μάλιστα είμαι σίγουρος ότι έκλαιγε κιόλας! Σκεφτόμουν τι να κάνω με αυτό το ξαφνικό συναπάντημα και αν θα πρέπει να του φωνάξω να σταματήσει, όταν βγήκε από το σπίτι και η αλεπού. Με είδε αμέσως! Εγώ, να πω την αλήθεια, πάγωσα γιατί με κοίταξε πολύ πολύ άγρια. Δεν κουνήθηκα από τη θέση μου. Τότε η αλεπού γύρισε και μου είπε με άγρια φωνή: Αν μάθω ότι είπες κάπου

αυτό που είδες θα σε βρω και θα σου βγάλω τα αγκάθια ένα - ένα! Μετά γύρισε στο σπίτι της. Γύρισα κι εγώ στο δικό μου.

Αγαπημένοι μου φίλοι ήθελα πολύ να πω στη μαμά μου τι συνέβη αλλά φοβόμουν. Έτσι δεν είπα τίποτε! Την άλλη μέρα είδα το αρκουδάκι στο σχολείο. Έδειχνε πολύ λυπημένος. Καθόταν σε μια γωνία και δεν έπαιζε με κανένα ζωάκι. Δεν ξέρω αν με είχε δει και αν ξέρει ότι ξέρω το μυστικό του! Δε ξέρω τι να κάνω; Φοβάμαι την αλεπού αλλά κάτι μέσα στην καρδιά μου λέει ότι πρέπει να μιλήσω για αυτό που είδα; Να το πω στη δασκάλα μου; Εσείς τι θα κάνατε αν σας έλεγαν να κρατήσετε ένα κακό μυστικό;

Βοήθεια καλοί μου φίλοι!

Με αγάπη.

Ο φίλος σας ο Φρίξος

Εσύ το έκανες!

Συζητάμε λίγο με τα παιδιά για τα νέα του Φρίξου. Αφήνουμε τα παιδιά να διερευνήσουν την έννοια του μυστικού. Λέμε ότι μερικά μυστικά είναι καλά και άλλα είναι κακά (σαν αυτό του Φρίξου). Λέμε στα παιδιά ότι βρήκαμε μια ταινία που έχουν κάνει τα παιδιά από το δημοτικό σχολείο του Κολυμβαρίου και μιλάει για μυστικά. Βρίσκουμε την ταινία μικρού μήκους στον ακόλουθο σύνδεσμο:

<https://www.youtube.com/watch?v=U3rKVrVRSYg>

Βλέπουμε με τα παιδιά την ταινία. Στο τέλος της ταινίας συζητάμε (αν χρειαστεί για τα μικρότερα παιδιά μπορούμε να δούμε την ταινία περισσότερες φορές) για το μυστικό και τι συνέπειες είχε στη ζωή των παιδιών. Εστιάζουμε κυρίως για το πώς νιώθουμε όταν πρέπει να κρατήσουμε ένα κακό μυστικό και ποια είναι η διαφορά ανάμεσα στο καλό και στο κακό μυστικό. Ένα κακό μυστικό μας προκαλεί αρνητικά συναισθήματα ενώ αντίθετα το καλό μυστικό μας προκαλεί θετικά. Δίνουμε στα παιδιά να καταλάβουν ότι κάπου μέσα τους γνωρίζουν το

καλό από το κακό μυστικό γιατί μπορούν να διακρίνουν τα συναισθήματα που το κάθε ένα μας προκαλεί.

Ένα είναι το μυστικό! Μάντεψε το καλό ή το κακό;

Λέμε στα παιδιά ότι θα παίξουμε το παιχνίδι των καλών και των κακών μυστικών. Δείχνουμε στα παιδιά ένα μεγάλο αυτί που έχουμε ζωγραφίσει και κόψει σε χαρτόνι (βλπ. παράρτημα). Λέμε ότι θα κάνουμε πρόβα δύο τραγουδάκια:

Το καλό το μυστικό στην καρδιά μου το κρατώ!

Το κακό το μυστικό στον/στην ..... θα το πω! (εδώ πρέπει να αποφασίσουμε κάθε φορά ποιο είναι το κατάλληλο πρόσωπο (ενήλικας) της εμπιστοσύνης. Για παράδειγμα, Το κακό το μυστικό στη μαμά μου θα το πω!

Χωρίζουμε τα παιδιά σε δύο ομάδες. Λέμε στην κάθε ομάδα ότι θα τους εμπιστευόμαστε κάποιο μυστικό. Το κακό το μυστικό μας κάνει να αισθανόμαστε άσχημα, ενώ το καλό όμορφα. Κάθε φορά που η ομάδα θα ακούει το μυστικό θα παίζει και ένα συναισθημα (όμορφο ή άσχημο). Η αντίπαλη ομάδα θα πρέπει να μαντέψει αν το μυστικό ήταν καλό ή κακό από τις εκφράσεις του προσώπου ή τις κινήσεις του σώματος των παιδιών. Αν το μυστικό ήταν τελικά κακό η ομάδα που το είχε θα πρέπει να αποφασίσει στο πρόσωπο εμπιστοσύνης (τα παιδιά δηλαδή θα πρέπει να σκεφτούν σε ποιον ενήλικα είναι καλό να εμπιστευτούν το μυστικό), να τρέξει στο αυτί που έχουμε σε κάποιο σημείο της τάξης και να πει το τραγουδάκι: *Το κακό το μυστικό στη μαμά μου θα το πω!* Αν το μυστικό είναι καλό η ομάδα ακουμπάει την καρδιά και λέει το τραγουδάκι: *Το καλό το μυστικό στην καρδιά μου το κρατώ!*

Διάφορα μυστικά που μπορεί να χρησιμοποιήσει η/ο εκπαιδευτικός

- Μη τολμήσεις να πεις ότι εγώ έδειρα το Γιάννη!
- Μην πεις το πάρτι έκπληξη που ετοιμάζει ο μπαμπάς για τα γενέθλια της μαμάς!
- Μη τολμήσεις να πεις ότι έσπασα το τζάμι:

- Μην πεις ότι αγοράσαμε δώρο στη δασκάλα!
- Μη τολμήσεις να πεις ότι πήρα τους μαρκαδόρους!
- Μη τολμήσεις να πεις ότι κατεβάσαμε το παντελόνι του Στέλιου στις τουαλέτες!
- Μην πεις ότι θα έρθει κλόουν στην αποκριάτικη γιορτή του σχολείου!
- Μην πεις ότι θα πάμε εκδρομή την Πέμπτη.
- Μη τολμήσεις να πεις ότι έσκασα το λάστιχο του αυτοκινήτου!

Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει και παραδείγματα από την καθημερινότητα της τάξης του/της.

Επανερχόμαστε στο γράμμα του Φρίξου και συζητάμε πιθανά πρόσωπα εμπιστοσύνης στα οποία θα μπορούσε να μιλήσει.

Με αυτή την ευκαιρία παρουσιάζουμε και τον αριθμό του Χαμόγελου του Παιδιού 1056. (Για περισσότερες πληροφορίες δείτε: <http://www.hamogelo.gr>)

Μια ζωγραφιά για το Φρίξο

Λέμε στα παιδιά ότι τώρα που μάθαμε τι μπορούμε να κάνουμε με το καλό και το κακό μυστικό ίσως να βοηθήσουμε και το φίλο μας το Φρίξο!

Δίνουμε στα παιδιά από μία κόλα Α4 την οποία έχουμε χωρίσει στη μέση (εναλλακτικά ζωγραφίζουμε μπρος και πίσω). Στο ένα τμήμα της γράφουμε εμείς ή τα παιδιά (αν μπορούν), ΤΟ ΚΑΚΟ ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΚΑΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΤΟ ΠΩ! Στο άλλο τμήμα γράφουμε: ΤΟ ΚΑΛΟ ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ..... ΤΟ ΚΡΑΤΩ!

Λέμε στα παιδιά να σκεφτούμε μερικά πρόσωπα (ή τον τηλεφωνικό αριθμό) που μπορούμε να εμπιστευτούμε το κακό μυστικό μας. Τα ενθαρρύνουμε να ζωγραφίσουν αντίστοιχα. Στη μεριά του καλού μυστικού τους λέμε να ζωγραφίσουν μια καρδιά γιατί εκεί κρατάμε τα καλά μυστικά μας.

Λέμε στα παιδιά ότι θα κρεμάσουμε τις ζωγραφιές στην τάξη γιατί ξέρουμε ότι πολλές φορές έρχεται ο Φρίξος και τις καμαρώνει! Ελπίζουμε έτσι να τον βοηθήσουμε!

Β' Μέρος

Λίγες ημέρες αργότερα και αφού έχει πραγματοποιηθεί το Α' Μέρος η/ο εκπαιδευτικός με το κατάλληλο ύφος, λέει στα παιδιά ότι συνέβη κάτι καταπληκτικό!

Εκεί που έψαχνε στο διαδίκτυο για ιστορίες που θα ενδιέφεραν τα παιδιά έπεσε επάνω σε μια ιστορία (μπορούμε να πούμε ότι ήταν ρεπορτάζ) που του/της θύμιζε κάτι. Ο/Η εκπαιδευτικός δημιουργεί το κατάλληλο κλίμα μυστηρίου και σε λίγο πληκτρολογεί τον παρακάτω ηλεκτρονικό σύνδεσμο:

<https://issuu.com/irre1/docs/> /1

που θα οδηγήσει στο παραμύθι: **Μη φοβάσαι την αγκαλιά²**.

Η/Ο εκπαιδευτικός διαβάζει το παραμύθι με τα παιδιά και στη συνέχεια το συζητάει με τα παιδιά. Το πιθανότερο είναι τα παιδιά να συνδέσουν το παραμύθι με το γράμμα του Φρίξου. Μιλάμε για αυτά που συνέβησαν στο αρκουδάκι, για το πώς ένιωσε και φυσικά για την κατάληξη που είχε η ιστορία και το μέλλον της αλεπούς.

Με την ευκαιρία του παραμυθιού συζητάμε με τα παιδιά για το καλό και το κακό μυστικό αλλά επίσης για την καλή και την κακή αγκαλιά! Περνάμε το μήνυμα ότι το σώμα μας είναι ιδιωτικό, ότι τα γεννητικά μας όργανα είναι ιδιωτικά και κανένας δεν έχει δικαίωμα να τα αγγίζει παρά μόνο οι γονείς μας όταν μας φροντίζουν στο μπάνιο και ο γιατρός όταν μας εξετάζει. Επίσης ότι όταν νιώθουμε άσχημα για κάτι που μας λένε ή που μας κάνουνε στο σώμα έχουμε το δικαίωμα να μιλήσουμε σε κάποιον άνθρωπο της εμπιστοσύνης

---

² Ολόκληρο το πρόγραμμα μπορείτε της συναδέλφου Αργυρώς Ρέντζη μπορείτε να βρείτε στον παρακάτω σύνδεσμο <http://aesop.iep.edu.gr/node/15797/4049>

μας. Δηλαδή αν κάποιος ακουμπά το σώμα μας σε μέρη που δεν πρέπει και μας κάνει να νιώθουμε άσχημα αυτό είναι ένα κακό μυστικό και πρέπει να το μοιραστούμε με κάποιο μεγάλο της εμπιστοσύνης μας.

Όχι! Δεν έχεις δικαίωμα!

Λέμε στα παιδιά ότι θα παίξουμε ένα παιχνίδι που έχουμε ξαναπαίξει αλλά λίγο διαφορετικά.

Σε κύκλο ζητάμε από τα παιδιά να ακουμπήσουν μαλακά ένα μέρος του σώματος του διπλανού ή διπλανής τους και ρωτάμε «Εδώ στη ομάδα μας μπορούμε να ακουμπάμε... π.χ. το χέρι του άλλου; (ξεκινά με κάποιο δημόσιο μέρος του σώματος). Εάν είναι εντάξει τότε όλα τα παιδιά ακουμπούν αυτό το μέρος του διπλανού τους. Η δασκάλα λέει : «Ακουμπήστε...» και προτείνει διάφορα σημεία του σώματος.

Το παιχνίδι συνεχίζεται με διάφορα μέρη του σώματος και μπορεί να γίνεται και με γρήγορο ρυθμό.

Στη συνέχεια η/ο εκπαιδευτικός υπενθυμίζει στα παιδιά ότι δεν επιτρέπεται να ακουμπάμε τα γεννητικά όργανα του άλλου γιατί είναι ιδιωτικά. *Θυμάστε ότι τα γεννητικά μας όργανα είναι ευαίσθητα και σημαντικά και γι' αυτό τα προστατεύουμε διπλά. Θυμάστε επίσης ότι τα γεννητικά όργανα τα λέμε απόκρυφα και ιδιωτικά μέρη. Αυτό σημαίνει ότι δε μπορούμε να ακουμπάμε τα γεννητικά όργανα των άλλων όπως άλλα μέρη του σώματος. Όπως για παράδειγμα τα δάκτυλά μας. Τώρα θα συνεχίσουμε το παιχνίδι αλλά θα προσπαθήσω να σας μπερδέψω. Όταν θα λέω να ακουμπήσεις κάποιο απόκρυφο μέρος του σώματός του διπλανού ή της διπλανής σου, τότε θα πρέπει όλοι μαζί να απαντάτε «**Όχι! Δεν έχεις δικαίωμα!**».*

Τα παιδιά κάνουν εξάσκηση. Δημιουργείται ωραίο κλίμα αν όλα τα παιδιά επαναλαμβάνουν μαζί, δυνατά και δραματικά τη φράση.

Το παιχνίδι συνεχίζεται με τα δημόσια μέρη του σώματος αλλά κάποιες φορές η δασκάλα αναφέρει και τα απόκρυφα μέρη σα να προσπαθεί να πιάσει τα παιδιά «στον ύπνο».

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ

Τι μάθαμε με το ΦΡΙΞΟ στην πέμπτη ενότητα

Στην πέμπτη ενότητα μιλήσαμε για τα καλά και τα κακά μυστικά. Εξηγήσαμε στα παιδιά ότι δεν είναι όλα τα μυστικά καλά. Κάποια μυστικά μας κάνουν να αισθανόμαστε άσχημα. Τα μυστικά αυτά είναι κακά μυστικά. Όταν ένα παιδί νιώθει ότι έχει ένα κακό μυστικό, δηλαδή ξέρει κάτι που το κάνει να αισθάνεται άσχημα τότε είναι σωστό να βρει έναν ενήλικα της εμπιστοσύνης του για να αποκαλύψει το μυστικό του. Συζητήσαμε με τα παιδιά ποιοι μπορεί να είναι οι ενήλικες εμπιστοσύνης όπου μπορούν να αποκαλύψουν το κακό μυστικό. Επίσης παρουσιάσαμε το Χαμόγελο του Παιδιού και τη γραμμή βοήθειας 1056. Τέλος συζητήσαμε για το καλό ή κακό άγγιγμα. Είπαμε ότι κανένας δεν έχει το δικαίωμα να αγγίζει τα ιδιωτικά μας μέρη (γεννητικά όργανα). Αυτό είναι ένα κακό άγγιγμα και δεν πρέπει να το κρατάμε μυστικό.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΦΡΙΞΟΣ τελικό γράμμα

Στόχος:

- Να ολοκληρωθεί το πρόγραμμα με ευχάριστο τρόπο
- Να ευχαριστήσουμε τα παιδιά για τη συμμετοχή τους

Το τελευταίο γράμμα του Φρίξου έρχεται στο σχολείο λίγο πριν τελειώσουν τα μαθήματα για καλοκαίρι. Είναι καλό να συνοδεύεται και από κάποιο κέρασμα (παγωτό, καραμέλες, κ.α.) για τα παιδιά.

Αγαπημένοι φίλοι και φίλες γεια σας και χαρά σας!

Πώς πέρασε έτσι ο καιρός δεν το κατάλαβα. Σε λίγο κλείνουν τα σχολεία και αρχίζουν οι διακοπές! Γιούπι!

Θέλω σήμερα να σας ευχαριστήσω για την παρέα σας όλους αυτούς τους μήνες. Η μαμά μου είχε δίκιο. Τα παιδιά είστε καταπληκτικοί φίλοι.

Σας ευχαριστώ λοιπόν για τις ζωγραφιές και τα ποιήματά σας. Σας ευχαριστώ που με βοηθήσατε στο δικαστήριο των ζώων, σας ευχαριστώ για όλα τα όμορφα μηνύματα που μου στείλατε.

Ελπίζω να περάσατε καλά με τα παιχνίδια που σας έστειλα. Ελπίζω να μη με ξεχάσετε και να θυμάστε και όλα αυτά που μάθατε. Η μαμά μου λέει ότι όταν περνάμε όμορφα και είμαστε χαρούμενοι δεν ξεχνάμε αυτά που μάθαμε!

Σας εύχομαι να περάσετε ένα όμορφο καλοκαίρι, να παίξετε και να διασκεδάσετε με όλη σας την ψυχή.

Σας στέλνω και ένα μικρό δωράκι!

Καλό καλοκαίρι φίλοι μου!

Σας αγαπώ πολύ

Ο φίλος σας ο Φρίξος

